

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Työntekijöiden kokemuksia Paro- hyljerobotin hyödyntämisestä toi- minnallisen menetelmän välineenä 0-12-vuotiaiden lasten kanssa las- tensuojelun kriisi- ja vastaanotto- toiminnassa

Emilia Mäkelä

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Työntekijöiden kokemuksia Paro-
hyljerobotin hyödyntämisestä toiminnallisen
menetelmän välineenä 0-12-vuotiaiden
lasten kanssa lastensuojelun kriisi- ja
vastaanottotoiminnassa**

Emilia Mäkelä
Sosionomi YAMK
Sosiaalialan käytäntöjen asiakaslä-
hköinen kehittäminen
Opinnäytetyö
Kesäkuu, 2019

Emilia Mäkelä

Työntekijöiden kokemuksia Paro-hyljerobotin hyödyntämisestä toiminnallisen menetelmän välineenä 0-12-vuotiaiden lasten kanssa lastensuojelun kriisi- ja vastaanottotoiminnassa

Vuosi 2019

Sivumäärä 62+2

Tämä opinnäytetyö kartoitti työntekijöiden kokemuksia Paro-hyljerobotin käytöstä 0 - 12-vuotiaiden lasten kriisi- ja vastaanottoyksikössä. Tavoitteena oli tutkia hyljerobotin käyttöä toiminnallisena menetelmänä ja sitä kautta selvittää, voiko hyljerobottia ja muita seura- ja lemmikkirobotteja hyödyntää lasten kanssa lastensuojelussa ja yleisemmin sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Paro-työskentely tarkoittaa sitä, että lapsi hoitaa Paro-hyljerobottia yhdessä työntekijän kanssa ja samalla työntekijä toteuttaa tavoitteellista työskentelyä. Hyljerobotin avulla voi esimerkiksi tehdä tunnetyöskentelyä lapsen kanssa. Paro-hyljerobotilla on myös oma tarina, jonka voi lapselle kertoa ja jonka kautta lapsi voi kokea samaistumisen tunteita.

Opinnäytetyön teoreettinen osa sisältää kriisi- ja vastaanottotoiminnan toimintaympäristön kuvailun, tietoa lapsen kriisistä ja traumasta sekä sijoitettujen lasten yleisimmistä haasteista. Teoriaosuus koostuu myös robotiikasta ja sen hyödyntämisestä sosiaali- ja terveysalalla. Lisäksi teoriaosuudessa kuvataan erilaisia toiminnallisia menetelmiä, joita lasten kanssa käytetään lastensuojelussa.

Opinnäytetyön toteutus alkoi huhtikuussa 2018 ja se päättyi huhtikuussa 2019. Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen tutkimus, jossa kerättiin aineistoa kyselyn, havainnoinnin ja haastattelun menetelmin. Kysely ja ryhmähaastattelu tehtiin lastensuojelulaitoksen työntekijöille. Kysely oli työntekijöiden täytettävissä aina Paro-työskentelyn jälkeen. Kyselyn vastauksia tuli 33 kappaletta. Ryhmämuotoiseen haastatteluun osallistui kolme lastensuojelulaitoksen työntekijää huhtikuussa 2019. Lisäksi lapsia havainnoitiin Paro-työskentelyn aikana.

Tulosten perusteella työntekijät kokivat, että Paro-hyljerobotti on hyvä työväline esimerkiksi hankalista asioista keskusteluun, rauhoittamaan lasta sekä käsittelemään lapsen tilanteeseen liittyviä tunteita. Hyljerobotin käyttö toiminnallisena menetelmänä sopi suurimmalle osalle lapsista, mutta kaikkia lapsia hyljerobotti ei kiinnostanut. Tuloksista voi päätellä, että seura- ja lemmikkirobottien käyttö lasten kanssa sosiaali- ja terveysalalla on hyödyllistä. Aineiston pienen määrän vuoksi tuloksia ei voida kuitenkaan yleistää. Kehittämisehdotuksina hyljerobottia voisi ottaa enemmän lasten arkeen mukaan kriisi- ja vastaanottotoiminnassa sekä esimerkiksi työskentelyyn perheiden kanssa.

Asiasanat: Paro-hyljerobotti, robotiikka, lastensuojelu, kriisi- ja vastaanottotoiminta, toiminnalliset menetelmät

Emilia Mäkelä

Employees' experiences of using a Paro seal robot as a functional method tool for 0 - 12-year-old in child welfare Crisis- and reception unit.

Year	2019	Pages	62+2
------	------	-------	------

This thesis examined employees' experiences of using a Paro seal robot in a crisis- and reception unit for 0 - 12-year-old children. The purpose of this study was to investigate the use of the seal robot as a functional method and to find out whether the seal robot and other company- and pet robots can be used by children in the child protection field and generally in the social and health services.

Paro work means that a child and employee take care of a seal robot together and at the same time, the employee pursues goal-oriented work. For example, the employee can practise emotional work with the child using a seal robot. Paro also has its own story that the employee can tell the child and through that, the child can experience the feelings of identification.

The theoretical part of thesis includes a description of the operating environment of the crisis- and reception unit, information on the child's crisis and trauma, and the most common challenges for the children in child welfare. The theoretical part also consists of robotics and its utilization in the social and health services. In child protection field, different functional methods are used with children and there is also information about them in the theoretical part.

The thesis started in April 2018 and it ended in April 2019. The thesis was a qualitative research that collects data using survey, observation and interview methods. The survey and the group interview were conducted for the employees. The survey was available to employees always after Paro work. There were 33 replies to the questionnaire. Three childcare workers attended the group-form interview in April 2019. In addition, children were observed during Paro work.

According to the results, the employees felt that the Paro seal robot was a good tool for example for discussion, to calm the child and to deal with emotions related to the child's situation. The use of the seal robot as a functional method was suitable for most children, but not all children were interested in a robot. It can be concluded from the results that the use of company- and pet robots with children in the social and health services is useful, but because of the small amount of data, results cannot be generalized. As a suggestion for development, Paro seal robot could be taken more into the children's daily life at the crisis and reception unit and for example to work with the families.

Keywords: Paro seal robot, robotics, child protection, crisis- and reception unit, functional methods

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Lastensuojelun kriisi- ja vastaanottotoiminta toimintaympäristönä	7
2.1	Lapsen kriisi ja trauma.....	9
2.2	Sijoitettujen lasten yleisimmät haasteet	11
3	Robottiikan kehitys.....	14
3.1	Robottiikka sosiaali- ja terveysalalla	15
3.2	Seura- ja lemmikkirobotit	17
3.3	Paro-hyljerobotti.....	19
4	Toiminnalliset menetelmät lastensuojelussa	21
4.1	Narratiiviset menetelmät.....	22
4.2	Tunne- ja vuorovaikutustyöskentely.....	24
4.3	Lapsen ja eläimen vuorovaikutussuhde	28
5	Opinnäytetyön toteutus	29
5.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	30
5.2	Tutkimus- ja tiedonkeruumenetelmät	31
5.3	Kysely	32
5.4	Havainnointi	33
5.5	Haastattelu.....	34
5.6	Aineiston analysointi	35
5.7	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	37
6	Tutkimusaineiston tulokset	39
6.1	Kyselyn tulokset.....	39
6.2	Havainnoinnin tulokset.....	45
6.3	Haastattelun tulokset	47
7	Pohdinta.....	52
7.1	Tutkimusprosessi.....	53
7.2	Eettisiä näkökulmia robotiikan hyödyntämiseen sosiaali- ja terveyspalveluissa... 55	
7.3	Kehittämissuhteet	56
	Lähteet	58
	Liitteet.....	63

1 Johdanto

Lastensuojelun asiakkaiden lisääntyvä määrä puhuttaa nyky-yhteiskuntaamme. Lasten yhä moninaisemmat tarpeet tuovat uusia haasteita lastensuojelutyöhön. Moninaistuviin tarpeisiin pystytään vastaamaan uusien työskentelymenetelmien avulla. Tutkimusten mukaan esimerkiksi eläimen mukana oleminen lastensuojelussa on tarpeellinen ja toimiva työskentelymuoto. Sen ei kuitenkaan oleteta sopivan kaikille. Onkin oleellista, että sosiaalialalla on valittavana erilaisia työskentelymenetelmiä, jolloin jokaisen asiakkaan kohdalla voidaan pohtia juuri hänelle sopivaa työskentelymuotoa. (Kallio & Rintamaa 2013, 226, 229.)

Vuonna 2018 Suomessa tehtiin lastensuojeluilmoitus 78 875 lapsesta. Lastensuojeluilmoitusten määrä kasvoi 5 % vuodesta 2017. Kiireellisesti sijoitettuja lapsia oli 6,9 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Kodin ulkopuolelle sijoitettiin vuoden 2018 aikana kaikkiaan 18 544 lasta ja nuorta. Lukumäärä kasvoi 2,6% edellisestä vuodesta, mikä johtui suurimmaksi osaksi kiireellisten sijoitusten määrän kasvusta. Huostaanotettujen lasten määrä oli 10 861 lasta. Huostassa olleiden lasten kokonaismäärä pysyi lähestulkoon samana, kuin edellisenä vuonna. Kodin ulkopuolelle sijoitettiin 4103 lasta vuonna 2018 ensimmäistä kertaa elämässään. Ensimmäinen sijoitus on lähes aina avohuollon sijoitus tai kiireellinen sijoitus. Sijoitus ei aina tarkoita sitä, että lapsi huostaanotetaan. Lasta ja hänen perhettään on mahdollista tukea avohuollon sijoituksen tai kiireellisen sijoituksen jälkeen esimerkiksi lastensuojelun avohuollon tukitoimin, kuten perhetyön avulla. (Lastensuojelu 2018.)

Tämä opinnäytetyö toteutettiin opinnäytetyöntekijän työpaikkaan lastensuojelun kriisi- ja vastaanotto toiminnan yksikköön, jossa on 0 - 12-vuotiaita lapsia. Lastensuojelulaitokseen hankittiin Paro-hyljerobotti huhtikuussa 2018. Samoihin aikoihin syntyi ajatus opinnäytetyöstä, jossa tavoitteena on kartoittaa erilaisin tiedonkeruumenetelmin työntekijöiden kokemuksia Paro-hyljerobotin käytöstä lasten kanssa sekä ajatuksia sen hyödyntämisestä toiminnallisen menetelmän työvälineenä lastensuojelussa.

Paro-työskentely tarkoittaa lastensuojelulaitoksessa sitä, että lapsi ja työntekijä hoitavat yhdessä Paro-hyljerobottia ja samalla työntekijä toteuttaa tavoitteellista työskentelyä lapsen kanssa. Lapselle kerrotaan, että käydään hoitamassa Paroa. Paro-työskentelyn aluksi lapsen kanssa käydään läpi sääntöjä, joita Paron hoitamiseen liittyy. Sääntöjä ovat esimerkiksi, ettei Paroa saa lyödä tai heittää, sitä ei saa kohdella huonosti ja sitä voi harjata pehmeällä harjalla. Työntekijä voi esimerkiksi kertoa Parosta tarinan, jota muokkaa lapsen iän ja kokemusten mukaan. Paron tarina voi vaihdella ja se yleensä muistuttaa lapsen omaa tarinaa ja tilannetta. Lapsi merkkää lopuksi hoitovihkoon oman nimensä ja hymynaaman sen mukaan, miten Paron hoitaminen sujui.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa kerrotaan kriisi- ja vastaanottotoiminnasta toimintaympäristönä, lapsen kriisistä ja traumasta sekä yleisimmistä haasteista, joita sijoitetuilla lapsilla on. Teoriaosuudessa taustoitetaan myös robotiikkaa ja kokemuksia robottien hyödyntämisestä sosiaali- ja terveysalalla esitellen erilaisia seura- ja lemmikkirobotteja Paro-hyljerobotti mukaan lukien. Lisäksi teoriaosuudessa kerrotaan erilaisista toiminnallisista menetelmistä, joita käytetään lasten kanssa lastensuojelussa, kuten narratiivisista menetelmistä, tunnetyöskentelystä ja eläinavusteisesta toiminnasta. Tarkoituksena on saada ymmärrystä siitä, miten robotiikkaa voi käyttää osana toiminnallisia menetelmiä ja millaisia hyötyjä seura- ja lemmikkirobottien käytöstä työvälineenä on lapsille esimerkiksi tunnetaitotyöskentelyssä.

Paro-hyljerobotin käytöstä vanhustenhuollossa on saatu monia positiivisia tutkimustuloksia. Sen sijaan Paro-hyljerobotin hyödyntämistä lasten kanssa on tutkittu vasta vähän, eikä sen käyttöä ole aiemmin tutkittu lastensuojelun kentällä. Lisäksi robotiikka osana lastensuojelua on monelle vielä tuntematon käsite. Opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa uutta tietoa hyljerobotin ja sitä kautta muidenkin seura- ja lemmikkirobottien käytöstä lasten kanssa sosiaali- ja terveysalalla. Tutkimus on osa lastensuojelulaitoksen toiminnan kehittämistä ja tuloksia hyödynnetään erityisesti Paro-hyljerobottiin liittyvän toiminnallisen menetelmän kehittämisessä.

2 Lastensuojelun kriisi- ja vastaanottotoiminta toimintaympäristönä

Lapsi sijoitetaan lastensuojelulaitoksen kriisi- ja vastaanottotoimintaan aina viranomaispäätöksellä joko kiireellisenä tai avohuollon sijoituksena. Lapsi voi saapua lastensuojeluyksikköön joko vanhempien, sosiaalityöntekijän tai päivystävän sosiaalityöntekijän tuomana kellonajasta riippumatta, ja sijoitus voi tapahtua joko suunnitelmallisesti tai nopeasti tilanteen kriisiytyessä kotona.

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen ja tasapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 417/2007). Lastensuojelulain mukainen kiireellinen sijoitus (Lastensuojelulaki 2007, 38§) tehdään silloin, kun lapsi on välittömässä vaarassa eikä muita keinoja lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi sillä hetkellä ole. Syinä voivat olla esimerkiksi kodin olosuhteet, vakavat puutteet lapsen hoidossa tai vanhempien väliaikainen kykenemättömyys hoitaa lastaan esimerkiksi päihteiden tai akuuttien mielenterveysongelmien vuoksi. Syynä voi olla myös vanhempien onnettomuus tai sairaus, jos tästä aiheutuu lapselle vaaraa. Joskus kiireellisen sijoituksen taustalla on vakava lapsen heitteillejättö tai kaltoinkohtelu, josta johtuen lapsen henki on vaarassa. Kiireellinen sijoitus voi joutua myös lapsen omasta käytöksestä, esimerkiksi jos lapsen käytös on itsetuhoista tai se uhkaa vaarantaa muiden henkeä. Kiireellisen sijoituksen enimmäiskestoaika on 30 päivää. Jos se

ei ole kuitenkaan riittävä aika tukitoimien kartoittamiseksi tai huostaanoton tarpeen selvittämiseksi, voidaan kiireellistä sijoitusta jatkaa viranhaltijan päätöksellä enintään 30 päivää. (Kiireellinen sijoitus 2019.)

Avohuollon sijoitus (Lastensuojelulaki 2007, 37§) tehdään silloin, kun on tarpeen arvioida lapsen tuen tarpeita, kuntouttaa lasta tai järjestää lapsen huolenpito väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen kasvusta vastaavan henkilön sairauden tai muun syyn vuoksi. Avohuollon sijoitukseen tarvitaan lähtökohtaisesti huoltajan sekä yli 12-vuotiaan lapsen suostumus. Lapsen sijoittamista yksin avohuollon tukitoimena ei tule käyttää pitkäaikaisesti lapsen hoidon järjestämiseen esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsi ei vanhemmista tai huoltajista johtuvista syistä voi palata kotiin. Sijoituksen kesto tulee määritellä sijoituksen alkaessa asiakassuunnitelmassa. Sijoituksen jatko on arvioitava viimeistään kolmen kuukauden kuluttua sijoituksen alkamisesta. Jos sijoitusta jatketaan, arvio tehdään jälleen kolmen kuukauden kuluessa. Jos sijoituksen jatkoa pohdittaessa on todennäköistä, että lapsen ei ole mahdollista palata kotiinsa pitkään aikaan, on arvioinnin yhteydessä selvitettävä mahdollinen huostaanoton tarve. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Lastensuojelun kriisi- ja vastaanottotoiminnan pääasiallinen tehtävä on arvioida ja selvittää lastensuojelun tarpeessa olevan lapsen ja perheen elämäntilannetta. Sijoitukset ovat usein lyhyitä, kestoltaan enintään puoli vuotta. Tänä aikana perheelle tehdään lapsen edun mukainen kuntoutussuunnitelma. Kriisi- ja vastaanottotoiminnan työntekijöiden tehtävänä on työskennellä yhdessä lapsen, vanhempien, perheen verkostojen sekä viranomaisverkostojen kanssa ja arvioida vanhempien voimavaroja, hoito- ja kasvatustaitoja sekä edellytyksiä turvata lapsensa hyvinvointi. Työntekijät käyvät vanhempien kanssa keskustelua esimerkiksi siitä, miten perheen ongelmat vaikuttavat lapseen, hänen kehitykseensä ja käytökseen. (Vastaanottokoti 2019.) Työntekijät tekevät yhteistyötä sosiaalityöntekijöiden kanssa ollen velvollisia ilmoittamaan heille lapsen tilanteesta ja sen kehittymisestä sekä esiin tulleista asioista. Sijoituksen aikana ja asiakassuunnitelmanneuvottelussa käydään läpi lapsen tilannetta ja perheestä vastaavat lastensuojelun sosiaalityöntekijät tekevät päätöksen sijoituksen jatkosta tai sen päättymisestä.

Jos päätös kodin ulkopuolelle sijoittamisesta tehdään, lapselle etsitään hänen tarpeitaan vastaava sijaishuoltopaikka esimerkiksi lastensuojelulaitoksesta tai perhehoidosta. Tavoitteena on tehdä lapsen edun mukainen suunnitelma yhteistyössä vanhempien kanssa. (Vastaanottokoti 2019.) Sijaishuoltopaikan selvityksen ajan lapsi saattaa olla sijoitettuna lastensuojelulaitoksen kriisi- ja vastaanottotoiminnan yksikköön.

Lastensuojelulaitoksessa työntekijöiden tehtävä on tukea lasta laitokseen kotiutumisessa ja koko sijoituksen ajan, auttaa arjessa, luoda kokonaiskuvaa lapsen elämästä sekä pitää yhteyttä lapsen eri verkostoihin. Lapsen kanssa käytetään erilaisia menetelmiä näiden asioiden

toteuttamiseksi. Erityisesti toiminnallisuus on osoittautunut hyväksi työskentelymuodoksi lasten kanssa. Erilaiset toiminnalliset elämykset ja kokemukset auttavat lasta kuntoutumaan ja niiden avulla työntekijät pääsevät usein kiinni myös vaikeisiin tunne-elämän pulmiin. (Lastenkoti, nuorisokoti 2019.)

2.1 Lapsen kriisi ja trauma

Kriisi on tapahtuma tai tilanne, jonka aiheuttaa uhka, menetys tai vaikeus ja jonka ihminen kokee kestäväksi tilanteeksi, joka ylittää omat voimavarat ja selviytymiskeinot. Kriisi alkaa yhtäkkiä ja ennakoimatta missä tahansa ihmisen elämänvaiheessa. Kriisi on väliaikainen järkytyksen tila, jolle on ominaista ihmisen kyvyttömyys selviytyä tavanomaisia ongelmanratkaisumenetelmiä käyttämällä. Lapsen kriisi on tila, jossa ongelmat ovat liian vaikeita kestettäväksi ja lapsi reagoi ahdistumalla, tulemalla surulliseksi tai vihaiseksi. Lapsen voi olla vaikea saada unta, ajatukset juuttuvat päähän ja on vaikea uskoa, että tapahtunut on totta. Lapsia hyödyttävä tieto on, että kriisillä on alku, keskikohta ja loppu. Lapset käyttäytyvät eri tavoin kuin tavallisesti sopeutuessaan tilanteeseen ja kokemuksen käsittely vaatii paljon psyykkisiä voimavaroja. (Poijula 2016, 29, 33.)

Ensimmäiset kriisin vaiheet ovat sokki ja reagointi ja ne ovat yleensä tunnistettavissa olevia vaiheita. Muut vaiheet sen sijaan ovat vaikeammin tunnistettavissa. Sokissa mieli suojautuu automaattisesti todellisuutta vastaan dissosiaatio-puolustusmekanismeilla, jolloin todellisuutta pakoillaan kaikin voimin, koska sitä ei ole vielä omaksuttu. Kriisin kokenut voi ulospäin näyttää rauhalliselta, mutta sisällä mieli kuohuu. Sokkivaiheessa saatua tietoa ei pysty normaalisti vastaanottamaan eikä muistamaan. Sokkitilassa olevat lapset voivat reagoida voimakkaasti, lamautua tai käyttäytyä kuin mitään ei olisi tapahtunut. Sokki kestää yleensä muutamasta tunnista vuorokauteen. Sen jälkeiset reaktiot tulevat esiin asteittain mielen alkaessa tehdä traumatyötä tunkeutumalla muistoihin, uniin ja mielikuviin. Ne pakottavat kohtaamaan todellisuuden ja siihen liittyvät tunteet ja reaktiot. Reaktiot ovat osa luonnollista toipumisprosessia ja ne lievittyvät viikkojen kuluessa. Jotta todellisuuteen sopeutuisi mahdollisimman hyvin, joutuu ihminen suuntautumaan psyykkisesti uudestaan käynnistämällä puolustusmekanismeja, joilla hän suojaa psyykkistä eheyttään järkyttäviltä kokemuksilta. Puolustusmekanismeja ovat esimerkiksi kieltäminen tai dissosiaatio, jotka vaikuttavat käyttäytymiseen, tunteisiin ja ajatteluun. (Poijula 2016, 30.)

Kriisi sisältää sekä tunnekokemuksen että muutoksen. Kokemus pakottaa lapsen sopeutumaan uuteen tietoon ja saa tajuamaan oman haavoittuvuuden. Tapahtumat alkavat nousta pintaan, kun lapsi yrittää sulattaa uutta tietoa. Lapselle voi tulla uudelleen vihan, pelon ja avuttomuuden tunteita. Kun lapsi kokee isoja muutoksia elämässään, käsittelemättömän kriisin seurauk-

sena voi esiintyä ahdistuneisuutta, pelkotiloja, häpeää, syyllisyyttä ja masennusta. Tunnereaktiot itsessään voivat olla pelottavia ja stressaavia tai lapsi voi tuntea hallinnan puutteen kokemuksi. Jokainen kokee kriisin omalla tavallaan, mutta lapsilla reaktiot eivät voi olla samanlaisia kuin aikuisilla heidän kehitysvaiheiden ja elämäkokemusten vuoksi. (Poijula 2016, 32.)

Reaktioiden rinnalle tulee läpityöskentely, joka alkaa vaihtelevasti viikon, kuukauden tai jopa vuoden päästä tapahtuneesta. Läpityöskentely auttaa ihmistä suuntautumaan tulevaisuuteen sen sijaan, että ajattelisi traumaa ja menneisyyttä. Jos trauman kokenut ei kykene ajan kuluessa sopeutumaan muutokseen, on asiantuntijan syytä arvioida toipumisen eteneminen ja mahdollisen ammattiavun tarve. Lapsille viikko ja kuukausi ovat kehityksen kannalta pitkiä aikoja ja se tulisi muistaa arvioitaessa lapsen selviytymistä ja avuntarvetta. Ajan kuluessa lapsi alkaa voida paremmin, mutta ajatuksissa hän miettii yhä tapahtunutta. Lapsi saattaa ihmetellä miksi hänelle kävi näin, miten hän kestää sen ja kuinka hän voisi enää olla oma itsensä. Vähitellen lapsi sopeutuu tilanteeseen ja voi käyttäytyä taas kuten ennen, vaikkei hyväksyisikään tapahtunutta. Aika antaa etäisyyttä tapahtuneeseen ja myöhemmin tapahtunut jää muistoksi. Lapselle paras lopputulos on toimintakyvyn vahvistuminen, jolloin lapsen selviytymisvoimavarat ja -kyvyt ovat kasvaneet aikaisempaa paremmiksi. Jos läpityöskentelyvaihe ei ole onnistunut ja traumaa ei ole hyväksytty osaksi menneisyyttä, sen negatiiviset vaikutukset, kuten traumaperäiset oireet, rajoittavat elämää ja seurauksena voi olla psyykkisen häiriön kehittyminen. (Poijula 2016, 31, 33.)

Kriisin aikana lapsi tarvitsee erityisen paljon tukea, turvaa ja yhdessäoloa. Turvallisuudentunteen takaisin saamiseksi on tärkeää, että arjen rutiinit säilyvät mahdollisimman tavallisina. Kriisi- ja vastaanottotoiminnassa lasten perushoito on olennainen osa arkea. Arkeen kuuluvat esimerkiksi yhdessä ruokailu, läksyjien teko, lapsen harrastukset ja nukkumaanmenoon liittyvät rutiinit. Myös päiväkodissa ja koulussa käyminen pitävät arjesta kiinni, mutta joskus pieni tauko niistäkin on perusteltua. (Kärkkäinen 2017, 53-54; Miten tuen lasta kriisissä? 2019.)

Lastensuojeluyksikön kriisi- ja vastaanottotoimintaan tullessa lapsi voi olla kokenut asioita, jotka ovat aiheuttaneet hänelle traumoja. Trauma voi syntyä ihmisen joutuessa traumaattiseen tilanteeseen, jossa hän kokee, näkee tai joutuu tekemisiin sellaisen tapahtuman kanssa, johon liittyy kuolema tai vakava loukkaantuminen, niiden uhka tai oman tai toisen fyysisen koskemattomuuden vaarantuminen. Trauma voi syntyä arkipäiväisistäkin asioista, kuten siitä, että lasta kiusataan, nimitellään tai häpäistään. Traumatisoituneen ihmisen voi olla vaikea ajatella, kestää, kokea ja käsittää arkitilanteisiin liittyviä rajoituksia, pettymyksiä ja vastoinkäymisiä. (Juusola 2012, 102; Poijula 2016, 46-47.)

Lapsilla on suurin vaara traumatisoitumiseen. Trauma voi aiheuttaa masennusta, pelkoa, ahdistusta, eroahdistusta, traumaperäisen stressihäiriön, uhmakkuushäiriön tai muita psyykkisiä

häiriöitä. Trauman aiheuttama ylivireisyys näkyy keskittymisvaikeuksina, yliaktiivisuutena, huonotuulisuutena, univaikeuksina, ärsyyntymisenä tai vihana. Sen lisäksi lapsella voi esiintyä syyllisyyttä, itsesyytöksiä, vetäytymistä, eristäytyneisyyttä, surua ja ikävöintiä, lapsellisempaa käyttäytymistä tai taantumista, traumaattista leikkiä tai psykosomaattisia oireita, kuten vatsakipua tai päänsärkyä. Myös suoritustaso koulussa tai harrastuksissa voi laskea. Seuraukset näkyvät joko lyhyen tai pitkän aikavälin kuluessa kehityksessä, elämäkulussa, fyysisen terveyden riskeissä sekä haavoittuvuutena tulevilla stressitilanteissa. (Poijula 2016, 46-47, 61.) Myös sijoitus kodin ulkopuolelle voi järkyttää lapsen mieltä. Lastensuojeluyksikkö tekee yhteistyötä lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian kanssa, jolloin kriisin kokenut ja traumatisoitunut lapsi saa kokonaisvaltaisempaa apua oirehtimiseensa.

Lapsilla on erinomainen kyky käsitellä vaikeitakin asioita, kunhan he saavat siihen aikuisen tukea. Usein lapset ymmärtävät enemmän, kuin mitä aikuinen voisi kuvitella. Lapsen kanssa on keskusteltava tapahtuneista ja varmistettava, että hän ymmärtää asiat oikein, sekä korjattava mahdolliset väärinkäsitykset, sillä lapsen mielikuvitus voi harhailia ja synnyttää pelkotiiloja. Aikuisen tehtävä on sanallistaa ja suhteuttaa asioita ikätason mukaisesti sekä antaa läheisyyttä ja kosketusta raskaissa tilanteissa, myös isommille lapsille. (Kärkkäinen 2017, 53-54; Miten tuen lasta kriisissä? 2019.) Lapsen kyky käsitellä traumaattisia asioita on siis riippuvainen läheisen aikuisen kyvykkyydestä auttaa kokemusten käsittelyssä. Jos aikuinen aliarvioi lapsen kokemusten traumaattisuuden, hän ei anna lapselle mahdollisuutta kokemusten käsittelyyn. (Työskentely lapsen kanssa 2019.)

Lapsen tulee tietää, että ihmiset reagoivat eri tavoin traumatisoiviin tapahtumiin. Lapselle voi kertoa, että ajatukset saattavat tuntua erikoisilta ja olo tuntua kummalliselta, mutta ne liittyvät lapsen kokemiin tapahtumiin ja niiden käsitteleminen on välttämätöntä, vaikka se voikin tuntua tuskalliselta. Lapselle voi sanoittaa tunteita ja kertoa että ilo ja suru saattavat vaihdella lapsen kokemissa tunteissa vielä pitkäänkin tapahtuman jälkeen. Lapsi käsittelee usein tunteitaan myös leikin kautta, varsinkin jos tunteiden sanoittaminen on hankalaa. Erilaiset tekemiset, kuten piirtäminen, askartelu, valokuvaus tai päiväkirjan pito voivat olla avuksi pahan olon käsittelyssä. (Miten tuen lasta kriisissä? 2019.)

2.2 Sijoitettujen lasten yleisimmät haasteet

Lapsen sijoitukseen liittyviä syitä on monia erilaisia. Kriisi- ja vastaanotto toimintaan voidaan sijoittaa lapsi myös arviointijaksolle. Tällöin kyseessä on avohuollon sijoitus. Lapsella voi olla käytösongelmia, aggressiivisuutta, levottomuutta tai psyykkisiä ongelmia, joiden vuoksi vanhempi kokee, ettei sen hetkessä elämäntilanteessa pärjää lapsen kanssa. Monesti vanhempien on vaikea asettaa lapsille rajoja ja lapsi pyrkii määrittelemään ne kotona itse. Lapsella

saattaa lisäksi olla diagnosoitu jokin neuropsykiatrinen häiriö, kuten ADHD tai Aspergerin oireyhtymä.

Noin 3-7 prosentilla suomalaisista lapsista on todettu ADHD. Se on yleisempää pojilla kuin tytöillä. Tyypillisiä ADHD-piirteitä ovat yliaktiivisuus, tarkkaamattomuus ja impulsiivisuus. ADHD:ssa keskushermosto ei pysty suodattamaan ulkomaailman ärsykeitä ja ylistimulaatio saa keskushermoston pysymään jatkuvasti liian suurilla kierroksilla. Lapsen aivot eivät ehdi levätä ja toipua rasituksesta, eikä lapsi pysty keskittymään leikkeihin tai mielikuvamaailmiin, sillä ne vaatisivat rauhallisen olotilan. Leikkiminen ja joutenolo olisivat paras suoja väkivaltaista käytöstä vastaan. Aikuisiän väkivaltaisesta käytöksestä tiedetään, että häiriö on yleensä alkanut jo lapsena. Lapsuudenaikaisesta käytöshäiriöstä voidaan puhua silloin, jos esimerkiksi viisivuotias lapsi hallitsee ikäisiään lyömällä, rikkomalla sääntöjä tai jopa kiduttamalla eläimiä tuntematta lainkaan syyllisyyttä. Toisinaan siihen liittyy myös ADHD. Oireiluun tulisi puuttua mahdollisimman aikaisin. (Sinkkonen 2012, 134; Juusola 2012, 32.)

Aspergerin oireyhtymä on autismin kirjoon kuuluva neurobiologinen kehityshäiriö, joka aiheuttaa erilaisia toimintarajoitteita. Noin 2-5 prosentilla lapsista on todettu Aspergerin oireyhtymä. Se on yleisempää pojilla kuin tytöillä. Asperger-henkilöille sosiaaliset suhteet ja toisten näkökulmien huomioon ottaminen voivat olla hankalia. Aspergerin oireyhtymään kuuluu myös yli- tai aliherkkyttä eri aistimuksille, kuten hajuille, mauille, kosketukselle, äänille, valolle, väreille ja kivulle. Lisäksi oireyhtymään kuuluvat kaavamaiset rutiinit, silmiin katsomisen vaikeus, kömpelyys ja aikuismaisen virheetön puhetyyli. Tyypillisesti Asperger-henkilöillä on jokin kapea-alainen mielenkiinnon kohde, johon he paneutuvat intensiivisesti ja josta heillä on tietoa valtava määrä. Nämä kiinnostuksenkohteet tuottavat Asperger-henkilöille onnellisuutta ja iloa elämään ja ne ovat myös isoja voimavaroja, joita kannattaa hyödyntää esimerkiksi koulussa. Aspergeriin saattaa liittyä liitännäisoireita, kuten ylivilkkautta, tarkkaavaisuusongelmia ja masennusta. (Juusola 2012, 52-54; Aspergerin oireyhtymä 2019.)

Suomessa on yli 100 000 lasta, jotka ovat saaneet jonkin neurologisen diagnoosin, ja psyykkisen häiriön diagnoosin saaneita lapsia on vielä enemmän. Lapsia diagnosoidaan ja tutkitaan enemmän kuin koskaan aiemmin. Usein lapsi kuulee aikuisilta palautetta omista ongelmistaan ja haasteistaan, ja keskustelu lapsen tilanteesta on negatiivista. Lapsen on vaikea kasvattaa omaa itsetuntoaan ja identiteettiään ja päästä eteenpäin ollessaan jatkuvasti arvioinnin kohteena. Negatiivista kuvaa itsestään ei voi poistaa noin vain, mutta keskittymällä tietoisesti myönteisiin asioihin lapsen kuva itsestä alkaa muuttua positiivisemmaksi. Tähän suurin tekijä on lapsen vanhemmat, sillä kukaan ei voi ratkaista ongelmia toisen puolesta. Sen sijaan asian tuntija voi olla apuna ja tukena ratkaisuja pohdittaessa. (Juusola 2012, 122.)

Kehitys lapsuudesta aikuisuuteen on herkkää aikaa. Lapsi tarvitsee turvallisen ja tarpeet huomioonottavan kasvuympäristön kasvaakseen tasapainoiseksi, sekä oppimis- ja tunnekyvyiltään

normaaliksi. Lapsi tarvitsee hyväksyntää, hoivaa ja tunnetta siitä, että hänestä välitetään ja että hän on arvokas omana itsenään. Ongelmia tuottavat epävakaat kasvuympäristö, jossa lapsi on kokenut nopeasti vaihtuvia tilanteita, hallitsemattomuuden tunnetta sekä arvaamattomuutta. Liiallisen kaaoksen seurauksena lapsi kokee hylkäämisen ja yksinäisyyden tunnetta, turvattomuutta ja lapsen mielenmaailma kehittyy selkiytymättömäksi. Ilman oppimisen ja onnistumisen kokemuksia lapsen kognitiivisten taitojen oppiminen voi muuttua vaikeaksi. Huoli vanhemmista tai vastuu omasta tai sisarusten huolehtimisesta syrjäyttävät lapsen kehitykselle tärkeän leikin ja huolettomuuden merkityksen. Häiriöt kehitysvaiheissa saattavat aiheuttaa erilaisia psykososiaalisia ongelmia. (Palola 2013, 157.)

Käytöshäiriöt ovat yksi yleisimpiä lastenpsykiatrisia häiriöitä. Käytöshäiriö on todettu 3-8 prosentilla kouluikäisistä. Käytöshäiriöt on jaettu eri muotoihin ja niitä ovat epäsosiaalinen käytöshäiriö, sosiaalinen ja masennusoireinen käytöshäiriö, perheen sisäinen käytöshäiriö, uhma-kuushäiriö sekä hyperkineettinen käytöshäiriö. Hyperkineettinen käytöshäiriö on liitännäis-oire ADHD:lle. Lasten käytöshäiriöihin liittyvät esimerkiksi impulsiivisuus, toistuvat raivo-kohtaukset, hillitsemishäiriöt, pelihimo, epäsosiaalinen käytös, pakonomainen seksuaalinen käyttäytyminen ja varastelun tarve. Käyttäytyminen on pitkäkestoista ja hallitsematonta sääntöjen ja sosiaalisten normien rikkomista. Vihan hallinnan ja itsesäätelyn ongelmat ovat piirteistä yleisimpiä. Taustalla on usein lapsen temperamenttisuus ja taipumus ärtyisyyteen. Lisäksi puutteet vanhemmuudessa ja vaikeat kokemukset lapsuudessa lisäävät vihan ja ahdistuksen tunteita. Käytöshäiriön toisessa muodossa lapsella on tunteetonta käyttäytymistä, eikä hän tunne syyllisyyttä tai katumusta. Temperamentiltaan nämä lapset ovat hyvin rohkeita ja piittaamattomia, eivätkä he ole kiinnostuneita rangaistuksen uhasta. Monilla käytöshäiriöt kuitenkin häviävät varhaisaikuisuuteen mennessä. (Juusola 2012, 85; Käytöshäiriön ilmeneminen 2019; Käytöshäiriöt 2019.)

Aggressio on reaktio mielekkään asian menettämiseen eli turhautumiseen. Aggressiota tuntevat kaikki ja sitä voi ohjata erilaisiin käyttötarkoituksiin, jotka voivat viedä kehitystä eteenpäin tai jarruttaa sitä. Aggressio on kommunikaatiota ja viestimistä siitä, että on vihainen jollekin. Uhmaikä ja murrosikä ovat kehitysvaiheita, joissa aggressiota näkyy selvästi eniten ja se onkin tärkeä kehitystä tukeva voima. Lapsen raivon hallinnassa ennakoiminen on kannattavaa. Ennakoitavuus on asioiden selittämistä sekä rajojen asettamisen ja oman käytöksen perustelua. Se on myös aikuisen oman käytöksen ennakoitavuutta, jossa lapsi saa turvallisia merkkejä siitä, mitä seuraavaksi tapahtuu. Kun lapsi kokee olevansa turvaton, hän hakee turvaa aikuisesta. Ellei aikuinen vastaa lapsen tarpeisiin, joutuu lapsi ottamaan tilanteesta itse vastuun. Lapsi käyttää koko tunteiden kirjon avuttomaksi heittäytymisestä uhkailuun ja raivo-kohtauksiin. Ne ovat hallintavälineitä ihmissuhteiden säätelyssä. Lapsi tekee kaikkensa tullakseen huomatuksi, hyvällä tai pahalla. (Sinkkonen 2012, 136-153.)

Eri ikäiset lapset reagoivat pahaan oloon eri tavoin ja myös sukupuolissa on eroa siinä, miten koetut traumat tai kasvuolosuhteet näkyvät. Lapsi saattaa olla myös pelokas, arka, vetäytynyt ja yksinäinen. Jotkut lapset voivat menestyä hyvin koulussa, mutta ongelmat näkyvät tunteiden ilmaisussa ja sosiaalisissa taidoissa, esimerkiksi kiusattuna tai kiusaajan roolissa. Yhteistä oireileville lapsille on usein voimakas huonommuuden tunne sekä erilaiset itsetunto-ongelmat. Psykkisesti oireilevan lapsen on monesti vaikea tunnistaa ja ymmärtää tunteitaan, jolloin myös tunteiden ja sanallisen ilmaisun kontrollointi on hankalaa. Ongelmat saattavat näkyä myös kehossa jännittyneisyytenä, huonona ryhtinä, liikehinnässä sekä oman kehon hahmottamisessa. Erilaisten vaille jäämisen kokemusten eheytymiseksi tarvitaan hyvin usein tavoitteellisia ja kuntouttavia toimia. Suuri osa oireilevista lapsista jää vaille diagnoosia, jolloin kuntouttavaa tukea on vaikeampi saada. (Palola 2013, 158.) Lapsen tulisi saada monipuolista, pitkäjänteistä ja kasvua tukevaa hoivaa eheytyäkseen sekä turvallisia ja johdonmukaisia aikuisia ympärilleen. Lastensuojelulaitoksessa pyritään rauhoittamaan lapsen tilanne ja tasaamaan sekä lapsen että koko perheen elämää.

3 Robottiikan kehitys

Robotin historia juontaa juurensa vuoteen 1921, jolloin tšekkiläinen Karel Capek loi näytelmän, jossa esiintyviä koneita kutsuttiin roboteiksi maaorjuutta ja pakkotyötä kuvaavan *robot*-sanan mukaan. Sekä tästä että myöhemmin tehdyistä viihteellisten ja taiteellisten esitysten antamista mielikuvista johtuen robotti ajatellaan usein ihmismäisenä robottina eli androidina. Suomeen robotit ilmestyivät 1970-luvulla, jolloin niitä hyödynnettiin lähinnä maalausessa. Arkikielessä robotti tarkoittaa lähes mitä tahansa liikkuvaa tai itseohjautuvaa konetta. (Marttinen 2018, 108-111.) Robottiikka on robottitekniikkaa.

Robotit ovat kehittyneet pitkälle menneiden aikojen vieterikäyttöisistä vekottimista. Ne ovat nykyisin monimutkaisia laitteita, jotka liikkuvat, tekevät töitä ja jopa ajattelevat itsenäisesti. (Buller, Gifford & Mills 2018, 12.) Robotit koostuvat mekaanisesta rungosta sekä niin sanotusta älystä ja algoritmeista. Teknologian kehitys, kuten akkujen, sensorien ja tietotekniikan halpeneminen ja kapasiteetin kasvu ovat nopeuttaneet robottien kehitystä. Jokainen uusi mekanismi on kuitenkin kovan kehitystyön tulos ja haasteita on edelleen esimerkiksi akun kestossa, älykkyyden kasvattamisessa ja motoriikan kehityksessä. (Hiltunen & Hiltunen 2014, 167-168.)

Teollisuudessa esiintyvien automatisoitujen työkoneiden ja uudelleen ohjelmoitavien laitteiden lisäksi on kehitetty erilaisia palvelu-, seura-, apu- ja hoivarobotteja. Käyttötarkoituksia on monenlaisia pienistä avustavista tehtävistä aina terapeuttisiin ja sosiaalsiin robotteihin asti. Robotteja on kehitelty esimerkiksi vanhusten hoitoon, siivoukseen, lääkkeiden jakoon, autojen pesuun sekä ruohon leikkaamiseen. (Salmi 2014; Marttinen 2018, 108-111.)

Tietotekniikasta on tullut osa arkipäiväämme erilaisten älylaitteiden lisäksi myös kodinkoneiden muodossa. Ne välittävät meille tietoa, auttavat oppimaan uutta ja kannustavat pitämään hauskaa. Kun tietotekniikka pienenee ja halpenee, se tulee yhä näkymättömämmäksi osaksi ihmisten arkea. Robotit alkavat hiljalleen tuntua ihmisistä välttämättömiltä. Robottien yleistyminen on jatkoa tietotekniikan kehitykselle ja se vaikuttaa koko yhteiskuntaan. Tulevaisuudessa robotti saattaa valmistaa ruokaa ja keskustella ihmisten kanssa. (Hiltunen & Hiltunen 2014, 188; Niinistö-Samela 2017, 12; Buller yms. 2018, 69.)

Robottien kehityksessä on vielä paljon kasvuvaraa, sillä vaikka ne voivat olla ihmisiä parempia esimerkiksi nostamisessa, ei niistä ole yleiskoneiksi. Se että robotti osaisi tehdä itse ostokset, pelata jalkapalloa tai kutoa sukkaa, on vielä kaukana tulevaisuudessa. Siinä vaiheessa, kun robotille saadaan lisättyä mukaan tunteet, ollaan jo lähellä autonomisia robotteja. (Hiltunen & Hiltunen 2014, 167-168.)

World Economic Forumin vuoden 2016 teettämän raportin mukaan maailmamme on neljännen teollisen vallankumouksen alkuvaiheessa. Kehittyvä genetiikka, tekoäly, nanoteknologia, biotekniikka sekä 3D-tulostus vahvistavat toisiaan ja korostavat ihmisen omaa potentiaalia kehittämään yhä älykkäämpiä järjestelmiä. Raportin mukaan monet tämän hetken työpaikoista eivät olleet olemassa vielä viisi tai kymmenen vuotta sitten ja kasvu on kiihtyvää, sillä jopa 65% tämän hetken peruskoulun aloittaneista lapsista tulevat työskentelemään ammatissa, jota ei vielä ole olemassa. (The future of jobs 2016.) Teknologian kehitys ei siis tarkoita vain ihmisiä korvaavaa työtä, vaan se lisää myös uusia töitä ja työtehtäviä (Kauhanen 2016, 23).

3.1 Robottiikka sosiaali- ja terveysalalla

Sosiaali- ja hoiva-alalla robottitekniikka tukee asiakkaan kykyä ilmaista itseään, aktivoitumista sekä virkistäytymistä. Henkilökunnalle hoivarobotti tarjoaa enemmän mahdollisuuksia olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa. (Innohoiva 2014.) Erityisesti Aasiassa robottien kehitystä ajetaan eteenpäin vauhdilla, sillä maassa on huoli siitä, ettei henkilökuntaa ole tarpeeksi huolehtimaan ikäihmisistä, joiden määrä on runsaassa kasvussa. Japanin hallitus tukee taloudellisesti palvelurobottien kehitystä hoitotehtäviin. Hoivarobottien työnkuvaan kuuluvat vanhusten nostamiset, potilaiden monitorointi, liikuntarajoitteisten ihmisten avustus sekä lääkkeiden otosta muistuttaminen. (Hiltunen & Hiltunen 2014, 174.)

Hoitotyössä käytettävät robotit ovat osa modernia robotiikkaa, niin sanottuja palvelurobotteja. Palveluroboteilla on tulevaisuudessa teollisuusroboteista poiketen kyky toimia äänen, kosketuksen ja kuvan avulla. Ohjelmistorobotit auttavat tiedon tallentamisessa, dokumentoinnissa ja analysoinnissa. Palvelurobotit vastaisivat tulevaisuuden hoitotyössä lääkehoi-

dosta, hoidon suunnittelusta, tulosten arvioimisesta sekä potilaiden nostamisesta ja siirtämisestä. Japanissa kehitellään nallekarhun näköistä RIBA-nostorobottia, joka pystyy siirtämään 80-kiloisen ihmisen vuoteesta toiseen tai esimerkiksi pyörätuoliin. Lisäksi kehitteillä on esimerkiksi suihkuissa avustava hygieniarobotti, erilaisia seura- ja terapiarobotteja, sekä kehittyneempiä ja automatisoituja elintoimintojen tarkkailulaitteita. Robottien kehittymisen arvellaan muuttavan hoitotyötä, mutta työntekijöiden määrän sairaaloissa ei uskota vähenevän, sillä robotit eivät pysty korvaamaan inhimillistä arviointia ja lisäksi väestön ikääntyminen kasvattaa hoitotyöntekijöiden tarvetta. (Marttinen 2018, 114-115.) Vanhusten hoivaan tarkoitettujen robottien kasvunäkymät ovat silti huimat (Kahilaniemi & Andersson 2016, 45).

Sosiaali- ja terveysalalla käytetään erilaisia robotteja. Zora on hoitotyöhön suunniteltu robotti, joka kehitettiin auttamaan autistisia lapsia. Robotti osaa kuitenkin paljon muutakin. Se osaa esimerkiksi ohjata vanhusten jumppapahetkeä, tanssia sekä kertoa erilaisia tarinoita. Zoran kanssa on helppo tehdä töitä, koska siihen on ohjelmoitu niin monia eri toimintoja. Käyttäjän ei tarvitse osata ohjelmointia itse. Tutkimusten mukaan ihmisille on tärkeää, että robotit ovat helppokäyttöisiä. Lisäksi niiden toivotaan toimivan ilman häiriöitä. Suomessa on useita Zora-robotteja, jotka ovat käytössä ihmisten apuna. (Niinistö-Samola 2017, 30-31.)

Sairaalarobotti RP-VITA kehitettiin auttamaan lääkäreiden ja potilaiden yhteydenpitoa. Se on etärobotti, sillä lääkäri voi sen avulla huolehtia potilaista ja tutkia heidän tietojaan olematta itse fyysisesti paikalla. Robotti kerää tietoa eri tavoin, esimerkiksi ottamalla langattomasti yhteyden stetoskooppiin, ultraäänilaitteeseen tai muihin sairaalan teknisiin välineisiin. RP-VITA on käytössä tällä hetkellä tietyissä Yhdysvaltain sairaaloissa. Sairaaloiden lääkärit voivat seurata potilaidensa hyvinvointia mistä tahansa. (Buller yms. 2018, 61.)

Pillo on kotiin saatava terveysrobotti. Pillo keskustelee ja vastailee ihmisten kysymyksiin sekä antaa tarvittaessa lääkettä. Kasvojentunnistusohjelmansa avulla terveysrobotti erottaa perheenjäsenet ja heidän terveystietonsa toisistaan, ja muistaa jokaisen yksilölliset hoitotarpeet. Vakavissa tilanteissa se osaa ottaa yhteyden terveydenhuollon ammattilaiseen. (Buller yms. 2018, 40.)

Pepper on pyörillä kulkeva humanoidirobotti, joka työskentelee sekä sairaaloissa, että esimerkiksi ravintoloissa, hotelleissa ja ostoskeskuksissa. Se on kehitetty olemaan vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa ja opastaa heitä rintaan kiinnitetyn kosketusnäyttöisen tabletin avulla. Pepper on ensimmäinen robotti, joka pystyy tulkitsemaan ihmisten tunteita ja reagoimaan niihin välittömästi. Pepperissä on kaksi ultraäänilähetintä ja -vastaanotinta, esteitä havaitsevia antureita, kuusi laseranturia sekä mikrofoneja, joiden avulla se kuulee äänen ja tulkitsee tunteita. Pepper osaa tarttua esineisiin ja ottaa ihmistä kädestä kiinni. Pepper tuli markkinoille vuonna 2015 ja työskentelee jo lukuisissa eri paikoissa. (Buller yms. 2018, 71.)

Kari Hiltusen ja Elina Hiltusen kirjassa Teknoelämää 2035 (281) on luotu tulevaisuuden lineaarisen kehityksen skenaario, jossa robotit olisivat korvanneet ihmisiä teollisuuden lisäksi palvelualoilla, erityisesti sairaanhoidossa, sillä väestö ikääntyy, eivätkä nuoret hakeudu alalle. Kotitalouksissa olisi vähintään yksi robotti, joka hoitaa esimerkiksi siivoustehtäviä, vartiointia, lastenhoitoa ja ruoanlaittoa. Lemmikkirobotit nähdään hyvin yleisinä erityisesti vanhemman sukupolven elinkumppaneina.

Robottiikan käyttö sosiaali- ja terveysalalla nostaa esiin myös ajatuksia eettisyydestä hyvän hoidon ja vastuun näkökulmista. Asiakkaalla ja potilaalla on oikeus hyvään palveluun ja tämä tulee huomioida myös robotiikan käytössä. Palvelu ei voi heikentyä robotiikan vuoksi. Jos robotin käyttö parantaa potilasturvallisuutta, esimerkiksi jokin liikkumisen tueksi tarkoitettu robotti, onko sen käyttämättä jättäminen epäeettistä. Robotiikan käytössä tulee huomioida myös muun muassa palvelun saatavuus ja palvelun tarjonnan erilaisuus esimerkiksi kaupungissa ja harvaan asutulla seudulla. Vastuukysymykset ovat tärkeitä, vaikka robotteja käyttämällä asiakkaan itsenäisyys ja omahoito voivat lisääntyä. Vastuu hoidosta ei voi olla potilaalla itsellään. Ongelmatilanteissa roboteista vastuun jakavat laitevalmistajat, käyttöönottajat, hoitohenkilökunta ja lainsäätäjät. (Kangasniemi & Andersson 2016, 47-48.)

3.2 Seura- ja lemmikkirobotit

Palvelurobotti on robotti, joka toimii osittain tai kokonaan autonomisesti tuottaen palveluja ihmisille. Useimmille palveluroboteille on ominaista kyky liikkua, ja ne voivat olla joko ammattikäytössä tai ihmisten yksityisessä käytössä. Yksityisesti käytössä olevia robotteja ovat muun muassa imurointirobotit sekä erilaiset lemmikki-, viihde- ja harrastusrobotit. (Ala-Korpela, Inkinen & Suna 2007, 84.) Robottitutkimuksessa inspiraatiota robottien malleihin haetaan luonnosta ja kehitystyössä etsitään ratkaisuja matkimalla eläinlajeja ja erityisesti niiden fysiikkaa (Hiltunen & Hiltunen 2014, 168). Käärmeen muotoinen robotti on tehty etsimään kadonneita ihmisiä raunioista. Kalaa muistuttava robotti kuvaa vedenalaista elämää. Linnun näköinen robotti tarkkailee ympäristöä yläilmoista ja robottikoira on ohjelmoitu leikkimään lasten kanssa. (Niinistö-Samola 2017, 22.)

Vuosituhanneen vaihteessa markkinoille tulivat ensimmäiset lemmikkirobotit. Japanissa robotitutkijat ovat jo pitkään havainnoineet robottien olevan hyviä kumppaneita vanhuksille. Isot yritykset, kuten Sony ja Honda, ovat rahoittaneet tutkimuksia, joissa keskitytään robotin käyttöön lemmikkinä ja seuranpitäjänä ihmisille. Väestön ikääntyminen niin Euroopassa, Aasiassa kuin Amerikassakin tapahtuu nopeasti ja taloudellinen paine kannustaa etsimään edullisia, automatisoituja ratkaisuja vanhempien ihmisten huolenpitoon. Kuten kaiken robotiikan, myös lemmikkirobottien käyttö on herättänyt yhteiskunnallista keskustelua siitä, onko kyseessä vain yksi kehityksen askel ja miten metallisiin "eläimiin" tulisi suhtautua. Monenlaiset

eettiset kysymykset ovat nousseet esiin pohdittaessa sitä, voiko lemmikkirobotti korvata oikean eläimen. (Ala-Korpela yms. 2007, 88.)

AIBO-koira on japanilaisen Sonyn kehittämä koiran näköinen robotti. Ensimmäiset AIBO-koirat tulivat markkinoille vuonna 1999, jolloin 20 minuutissa myytiin loppuun 3000 AIBOA. AIBO-koiran ominaisuuksiin kuuluvat kosketustunnistin, hahmon tunnistin, puhekeskyjen tunnistus sekä ääntelykyky, jonka avulla se ilmaisee led-valojen välityksellä omia tunnetilojaan. AIBO heiluttaa häntäänsä, leikkii pallon kanssa, poimii luun, kiertää esteet, oppii tunnistamaan omistajansa kasvot ja se tuntee yli sata sanaa englanniksi ja ranskaksi. AIBO osaa mennä itse latauspisteeseensä, jossa sen akku latautuu 2,5 tunnissa. AIBO on aluksi koiranpentu, joka kehittyy aikuiseksi koiraksi kuudessa viikossa ja on oppinut tarvittavat omaan persoonallisuuteensa liittyvät taidot. AIBO voidaan kytkeä myös WLAN-yhteyteen, jolloin sitä voidaan ohjata tietokoneen välityksellä ja sen voi asettaa esimerkiksi ilmoittamaan uusista sähköpostiviesteistä. AIBO-koiran valmistus lopetettiin vuonna 2006 taloudellisten syiden vuoksi, mutta siitä ehdittiin tehdä useita tutkimuksia. Erään Washingtonin yliopistossa tehdyn tutkimuksen mukaan AIBO-koiraan kiinnytettiin, sen kanssa koettiin kumppanuutta ja se herätti positiivisia tuntemuksia, kuten lemmikit. Sillä ei kuitenkaan koettu olevan moraalista arvoa ja se voitiin jättää huomiotta, kun sitä ei ehditty hoitaa. (Ala-Korpela yms. 2007, 89-90, 94.) Uudistettu AIBO-koira palautettiin markkinoille vuonna 2017 (AIBO 2019).

NeCoRo-kissa kehitettiin Omronin tutkimukseen, jossa pyrittiin parantamaan ihmisen ja koneen vuorovaikutusta. NeCoRo-kissa tuli markkinoille vuonna 2001. NeCoRo-kissan kosketustunnistimet ovat korvissa, poskissa, kaulassa ja selässä ja päässä sijaitsevan mikrofonin avulla se havaitsee ääniä. Nenässä sillä on näkösensori, jolla se aistii liikkuvien esineiden suunnan. Sen jalat, häntä, pää, silmät ja suu liikkuvat, mutta se ei osaa kävellä. NeCoRo-kissassa on ladattava akku ja akun toiminta-aika on 1,5 tuntia. NeCoRo naukuu ja kehrää kuin oikea kissa, ja riippuen siitä, kuinka sitä kohdellaan, se ilmaisee vihaa, mielihyvää ja tyytyväisyyttä. Jos NeCoRo-kissasta huolehtii hyvin, sille kehittyy ystävällinen persoonallisuus. Jos sitä taas kohtelee kaltoin, se saattaa antaa kissamaisen vihaisen tassun läpäisyn. NeCoRo eroaa AIBO-koirasta siinä, että se näyttää oikealta kissalta, kun taas AIBO on selkeästi enemmän robotin näköinen. Sitä ei markkinoida leluna, vaan enemmänkin välineenä lemmikkiterapiaan sekä apuna vuorovaikutustilanteiden harjoittelussa. (Ala-Korpela yms. 2007, 91-92.)

Ruotsissa on kehitelty Hobbit-robotti tukemaan yksinäisen vanhuksen arkea. Hobbit helpottaa elämää tekemällä kotitöitä, jotka voivat olla haastavia iäkkäille ja liikuntarajoitteisille. Hobbit osaa jakaa lääkkeitä, kerätä pieniä tavaroita lattialta, pelata pelejä ja tuoda esimerkiksi vesilasit. Hobbit on lisäksi sosiaalinen robotti, sillä se pitää seuraa. Hobbit-robottiprojektissa on haluttu vahvistaa yhteisen hoivan konseptia, joka tarkoittaa sitä, että vanhus ja robotti pitävät huolen toisistaan. Tavoitteena on, että suhde robottiin olisi samankaltainen kuin suhde lemmikkieläimeen. (Kangasniemi & Andersson 2016, 45; Buller yms. 2018, 97.)

Jennie on aidon koiran näköinen robotti, joka on suunniteltu terapiakäyttöön. Jennie on kehitetty vuonna 2017 ja se tulee markkinoille vuonna 2020. Tombot -yrityksen toimitusjohtaja Tom Stevens sai ajatuksen Jenniestä, kun hänen Alzheimeria sairastava äitinsä ei enää pystynyt huolehtimaan koirastaan ja joutui surukseen luopumaan siitä. Robottikoira haukkuu, heiluttaa häntää ja reagoi kosketukseen. Jennie osoittaa kiintymystä, mutta ei pure, eikä lähde karkuun. Jennie reagoi käskyihin kääntelemällä päätään, haukkumalla ja heiluttamalla häntäänsä. (Tombot 2019; Goldman 2019.)

Lemmikkirobottien kehitys on kasvussa ja robotit näyttävät yhä enemmän oikeilta eläimiltä. Merkittävimmät tutkimukset ovat vanhusten hoidossa, joille lemmikkirobottien terapeuttinen vaikutus on huomattava. Washingtonin yliopistossa tutkittiin AIBO-koiran avulla vanhusten vuorovaikutusta ja todettiin, että lemmikkirobotin päivittäinen läsnäolo ja kumppanuus vähensivät dementoituneiden vanhusten vihamielisyyttä hoitajia kohtaan. Lisäksi lemmikkirobotti sai vanhukset nauramaan, parempaan vuorovaikutukseen toisten kanssa ja se lisäsi heidän emotionaalista hyvinvointiaan. Helppohoitoiset lemmikkirobotit sopivat vanhuksille, jotka eivät esimerkiksi kykene enää huolehtimaan oikean lemmikin ulkoilutuksesta tai ruokkimisesta. Tulevaisuudessa lemmikkirobotit saattavat pystyä lisäksi esimerkiksi muistuttamaan lääkkeiden otosta, keräämään tietoa terveydentilasta, muistuttamaan päällä olevista sähkölaitteista ja ilmoittamaan huonokuuloisille, jos ovikello soi. Tällaisia ominaisuuksia on jo joillain hoivaroboteilla. (Ala-Korpela yms. 2007, 94-95.)

Ala-Korpela yms. (2007, 95-96) pohtivat kirjassaan Kyborgin käsikirja, että jos lapset tulevaisuudessa ovat yhä enemmän tekemisissä lemmikkirobottien kanssa, olisiko kohtuullista miettiä, onko sillä vaikutusta lasten kehitykseen. Jos lapselle muodostuu emotionaalinen suhde lemmikkirobottiin, voiko lapsen moraalikäsitys hämärtyä? Lasten ja lemmikkirobottien suhdetta on tutkittu jonkin verran. Yhdysvalloissa Purduen yliopiston tutkijat ovat saaneet tuloksia, joiden mukaan lapset kokevat lemmikkirobotit yhtä lailla tasavertaisiksi kumppaneiksi, kuin oikeatkin lemmikit, sillä niihin kiinnytään ja ne herättävät hoivaviettä. Niillä on siis piirteitä, jotka herättävät positiivisia tunteita, kuten vuorovaikutteisuus. Jos lemmikkirobotti kuitenkin alkaa herättämään negatiivisia tunteita, se on mahdollista sulkea.

3.3 Paro-hyljerobotti

Paro on valkoinen hylkeenpoikasen näköinen robotti ja sen kehittäjä on japanilainen Takanori Shibata, joka suunnitteli Paron jo yli 20 vuotta sitten alun perin dementiapotilaiden hoitoon terapiarobotiksi. Paro-hyljerobotti on luotu auttamaan ihmisiä ottamaan kontaktia ja olemaan vuorovaikutuksessa. Paro tulee sanoista personal robot. Paro-hyljerobotti reagoi ääniin ja kosketukseen liikuttamalla päätään, kehoaan ja silmiään. Paro on kooltaan ja painoltaan ihmis-

vauvan kokoinen. Paro oppii tunnistamaan käyttäjänsä ja oman nimensä. Paro osaa tulkita äänen ja sen suunnan ja se tuntee silittämisen sekä iskut. (Paro Therapeutic Robot 2014; Innohoiva 2014.)

Paro on saanut inspiraationsa grönlanninhylkeen poikasesta, joka on viaton ja vetoava suurine silmineen. Paro osaa matkia grönlanninhylkeen kuutin ääniä. Hylje on monille tuntematon eläin, eikä siitä näin ollen ole muodostunut ikäviä mielikuvia. Sen sijaan esimerkiksi kissa tai koira saattavat aiheuttaa käyttäjässä esimerkiksi pelkoa. Paron sisällä on mikrofoneja, lämpö-tunnistin, valotunnistimet, asentotunnistimet sekä 12 kosketukseen reagoivaa anturia. Anturien avulla hyljerobotti kerää tietoa ympäristöstä ja ohjailee käyttäytymistään. Paron turkki on bakteereja ja likaa hylkivä pehmeä keino Turkis. Paro pystyy moottorin avulla liikuttamaan eviään oikean hylkeen tavoin. Paro myös oppii tunnistamaan sanoja ja kääntelee päätään äänen päin. Paro ilmaisee tunnetiloja ilmein, liikkein ja erilaisin äänin. Paroa ladataan laittamalla sen suuhun tutti, jonka päässä on latausjohto. Paro osaa ilmaista "nälkää" kahdella suolisella määkäisyllä, ennen kuin sen akku loppuu. (Buller yms. 2018, 15, 96-97.)

Paron tarkoituksena on antaa virikkeitä ja aktivoida ihmistä, sillä sitä saa hoivata ja se vastaa hoivaan äänтелеillä. Paro voi rauhoittaa levotonta, rentouttaa jännittyneitä sekä lievittää ahdistusta. Paron iloiset reaktiot hellään kosketukseen lievittävät todistetusti potilaiden stressiä sekä edistävät levollista olotilaa. Paro on osoittautunut olemaan hyväksi dementiapotilaille sekä esimerkiksi lapsille, joilla on ADHD tai autistisia piirteitä. Paro auttaa myös sellaisia ihmisiä aktivoitumaan ja viestimään, joilla on vaikeuksia kommunikoinnissa tai vuorovaikutustaidoissa. Paro muistaa käyttäjän aiemmat reaktiot ja mukauttaa persoonaansa miellyttämään käyttäjänsä toistamalla positiivisia käyttäytymismalleja. Hyljerobottia on hyödynnetty hoitotyössä muun muassa Japanissa, Yhdysvalloissa, Tanskassa ja Saksassa. Japanissa on käytössä jo yli 1300 hyljerobottia. Paro onkin yksi käytetyimmistä terapiaroboteista. (Innohoiva 2014; Buller yms. 2018, 96-97.)

Kaliforniassa Livermoren veteraanisairaalassa käytetään Paro-hyljerobottia vanhusten kanssa. Lisäksi veteraanisairaalassa käy joitain kertoja kuukaudessa myös terapiakoiria. On havaittu, että vanhusten reaktiot ovat hyvin samankaltaisia heidän viettäessään aikaa Paron tai koiran kanssa. Paron etu on se, että sen käytös ei ole arvaamatonta, kuten koirien. Lisäksi sen parissa voi viettää monia tunteja, kun taas koira väsy välillä. Parhaiten Paro toimii dementiapotilaiden kanssa, sillä he näkevät Paron oikeana eläimenä, kun taas vanhukset, jotka näkevät sen robottina, eivät jaksa sitoutua sen hoitamiseen. Paro on saanut myös veteraanisairaalan dementoituneet ja ympäriinsä vaeltavat asukkaat pysymään paikoillaan. (Johnston 2015.)

Paro-hyljerobotille on tehty tiukat testit seitsemässä maassa ja testeihin on osallistunut yli 1800 ihmistä. Hyljerobotti on osoittanut tehokkuutta masennuksen lievittämisessä, demen-tiapotilaiden vaeltamisen ja levottomuuden vähentämisessä sekä yksinäisyyden estämisessä. (The healing effects of a White 'Seal' 2019.) Hyljerobotti on todettu hyväksi muistisairaille, sillä se vähentää heidän levottomuuttaan ja lisää yhteisöllisyyttä vanhainkodeissa (Salmi 2014). Paro-hyljerobotti löytyy jo monesta vanhainkodista Suomessa (Hiltunen & Hiltunen 2014, 169).

Suomessa Paro-hyljerobotin käyttöä lasten kanssa on tutkittu vähän. Junnilan ja Skantsin vuonna 2015 tekemässään opinnäytetyössä Paro-hyljerobotti erityislasten tukena tutkittiin hyljerobotin vaikutuksia alakoulun erityisryhmässä. Tuloksissa todettiin, että erityislapset hyötyvät Parosta vuorovaikutuksen ja aistikokemuksien tukena. Sen sijaan siihen, onko Pa-rostaa hyötyä lapsen rauhoittumisessa, ei saatu tutkimustuloksia. (Junnila & Skantsi 2015, 23-24.) Czeh (2018) tutki opinnäytetyössään kokemuksia Paro-hyljerobotista alle 3-vuotiaiden kanssa varhaiskasvatuksessa. Tuloksissa Paron todettiin tukevan vuorovaikutustaitoja ja em-patiaa, se toimi leikin ja itsensä ilmaisun välineenä ja sen avulla havaittiin ja tutkittiin ympä-ristöä. (Czeh 2018, 43.)

4 Toiminnalliset menetelmät lastensuojelussa

Lastensuojelutyössä käytetään monia erilaisia työmenetelmiä ja työvälineitä. Työvälineitä ovat esimerkiksi erilaiset kortit, lomakkeet ja tehtävät, joiden avulla toteutetaan erilaisia menetelmiä. Tärkeää on tiedostaa, mihin tuloksiin halutaan päästä työmenetelmää käyttä-mällä ja työmenetelmän vetäjällä tuleekin olla tietoa ja taitoa lastensuojelutyöstä. (Työme-netelmät- ja välineet 2019.)

Toiminnallisuus voi olla monenlaista tekemistä. Se voi sisältää esimerkiksi retkiä, ruoanlait-toa, liikkumista, musiikkia tai taidelähtöisiä menetelmiä. Toiminnallisia menetelmiä voidaan käyttää yksilöllisenä työmuotona tai ryhmätyöskentelyssä. Toiminnallisilla työtavoilla voidaan tukea osallisuutta, harjoitella vuorovaikutustaitoja ja löytää omia voimavaroja. (Tanskanen 2015, 123.)

Toiminnallisia menetelmiä voivat olla erilaiset narratiiviset menetelmät, tunnetyöskentelyn ja vuorovaikutuksen menetelmät sekä eläinavusteinen työskentely. Tässä luvussa käydään läpi näitä menetelmiä.

4.1 Narratiiviset menetelmät

Suomen kielessä narratiivisuus tarkoittaa kertomuksellisuutta tai kerronnallisuutta. Myös tarina on tärkeä narratiivisuuden käsite. Tarina on tapahtumarakenne, joka vastaa kysymykseen siitä, mitä on tapahtunut. (Heikkinen 2015, 151.) Narratiivi on joko suullinen tai kirjallinen tarina, jolla on alku, keskikohta ja loppu. Narratiivisuutta voidaan käyttää myös työvälineenä. Asiakkaan kanssa harjoitusta voidaan toteuttaa joko niin, että asiakas kirjoittaa tarinaa itse tai hän kertoo tarinaa suullisesti. Narratiivi voi olla keksittyä tarinaa tai se voi kuvata asiakkaan omaa elämäntilannetta. Narratiivia on mahdollista hyödyntää monipuolisesti eri asioiden käsittelyssä ja asiakas voi ulkoistaa vaikeitakin elämäntilanteita tarinan kautta. (Kahilaniemi 2016, 110.)

Narratiivinen lähestymistapa on koko ajan kasvamassa sosiaalialan asiakastyössä. Työskentelyssä korostuvat osallisuus, sosiaaliset muutokset ja voimavarakeskeisyys. Asiakkaan omat negatiiviset käsitykset itsestä tulevat esiin piilotettujen ja kertomattomien tarinoiden kautta. Kun asiakas saa tarinansa kerrottua, syntyy autetuksi tulemisen kokemus. Keskustelu tarinasta auttaa tilannetta normalisoitumaan. (Louhela 2015, 62-63.) Tarinassa tapahtumiin liittyy aina tunne- ja arvolataus, ja ne liittyvät toisiinsa syinä ja seurauksina, vaikka niitä ei usein nostetaakaan tarinassa esiin erikseen. Samasta tapahtumasta voi nousta esiin erilaisia tulkintoja liittyen esimerkiksi aikamääreisiin, arvottamistapoihin tai syyselfityksiin. (Hänninen 2015, 170.)

Narratiivisessa työmenetelmässä asiat pyritään tekemään näkyviksi, jotta niiden kanssa päästään työskentelemään. Tavoitteiden totuttaminen ei ole itseisarvo, vaan siinä pyritään luomaan tilaa muutokselle. Ihmisen on hyvä havaita, että ongelmat eivät valtaa täysin hänen elämäänsä eikä ihmissuhteitaan. Työntekijällä on hyvin aktiivinen rooli työmenetelmän käytössä, sillä hän ottaa esiin kysymyksiä, jotka kyseenalaistavat vanhoja kaavoja. Tarinallisuudessa nostetaan esiin ja korostetaan asiakkaan kertomuksen kautta tämän omia arvoja. Asiakkaan omien arvojen kautta tulevat esiin asiakkaan voimavarat ja suunta työskentelylle. (Koskinen 2007, 50-51.)

Kertomuksia on mahdollista koota myös luonnollisissa tilanteissa tapahtuman tarinankerronnan avulla. Tällöin huomio voidaan kiinnittää esimerkiksi kertomusten tuottamiseen keskusteluvuorovaikutuksessa tai tarkkailla sitä, millaisia tarinoita tietyssä ympäristössä yleensä kerrotaan. Vaikka aineisto ei sisältäisikään tarinaa, jossa on selkeä alku ja loppu, siitä voidaan silti nostaa esiin mahdollisia tulkintoja aiheesta. Tätä kutsutaan narratiiviseksi analyysiksi. (Hänninen 2015, 173.)

Konstruktivismiin perusajatus on, että ihmisen muodostama tieto perustuu aikaisemman tiedon ja kokemusten varaan. Toisin sanoen ihmiset konstruoivat eli rakentavat oman tietonsa ja identiteettinsä, jolloin tieto ja ihmisen käsitys itsestään on jatkuvasti muuttuvaa. Ihmisen saadessa uusia kokemuksia, näkemykset muuttuvat ja tiedon määrä lisääntyy. Kuten ihmisen

ymmärtämät käsitykset muuttuvat, myös narratiivisuus toimii eri tavoin. Kertomukset ovat sekä tutkimuksen alku- että lopputulos, sillä tutkimus alkaa yleensä viittauksilla aiempiin tutkimuksiin ja loppuu saadessaan uuden näkökulman tai johtopäätöksen. Sen jälkeen valmistunut tutkimusta voidaan käyttää todellisuuteen perustuvana tietolähteenä tutkittaessa taas uutta. (Heikkinen 2015, 157.)

Lapsi käyttää tarinaa ja leikkejään maailmansa ymmärtämiseen sekä itsensä rakentamiseen. Tarinoista ja omista kokemuksista rakentuva muisti kehittyy noin neljän vuoden iässä. Kerrotuilla tarinoilla ja leikeillä on tärkeä rooli tunteiden, tietojen ja ajattelun muodostumisessa omasta elämästä. Tarinoiden ja leikkien avulla lapsi yhdistää todelliset murheensa, huolensa, kokemuksensa sekä mielikuvituksen toteuttaakseen jotain, joka on hänelle tärkeää. (Hakkarainen & Brëdikytë 2013, 100.)

Alle kouluikäisille lapsille tarina on luontainen tapa tutustua omiin tunteisiin. Kun tunnetaitojen opetteluun aikana kerrottuun tarinaan liittyy vielä konkreettinen hahmo, esimerkiksi nalle tai käsinukke, joka pohtii omia tunnetilanteitaan lapsen kanssa tai pyytää neuvoa, lapset voivat innostua kertomaan itsestään paljonkin. Lapsi voi myös tarinan kautta oivaltaa itse ja olla osa tarinaa ja sen ratkaisua. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 175.)

Soile Poijula (2016) kertoo kirjassaan esimerkin, jossa sota-ajan kokeneille ja vakavista stressireaktioista kärsiville pienille 2 - 7-vuotiaille lapsille annettiin koiranpentupehmolelu Hal ja kehoitettiin pitämään tästä huolta. Lapset heijastavat tyypillisesti tunteensa leluhahmoihin, erityisesti eläimiin, samaistuaakseen tunteisiin ja säädelläkseen tunteitaan lelusta huolehtiesaan. Koirapehmolelun antamisen yhteydessä lapsille kerrottiin tarina, jossa kuvailtiin Halin olevan tavallisesti hyvin onnellinen koiranpentu, mutta juuri nyt sen olevan surullinen ja pelästynyt. Lapselta kysyttiin miksi se voisi olla surullinen. Lapsen vastattua tarinaa jatkettiin kertomalla, että Hal on surullinen, koska se on hyvin kaukana kotoaan, eikä sillä ole hyviä ystäviä. Halin kerrottiin tykkävän halauksista kovasti, mutta sillä ei ole ketään, joka siitä huolehtisi. Lapselta kysyttiin, voisiko tämä olla Halin kaveri, huolehtia siitä ja halata sitä, sekä ottaa sänkyyn viereen nukkumaan mentäessä. Lapsen suostuessa koiranpentu annettiin lapselle ja esiteltiin tapoja, joilla sitä voi halata. Vanhempia kannustettiin ylläpitämään lapsen kiinnostusta pehmokoiraan ja muistuttamaan koiran hoitamisen vastuusta. Havaittiin, että vastuun antaminen ja toisesta huolehtiminen stressaavana ajanjaksona vahvisti lapsia ja lievensi heidän stressiään. Kun lapsi keskittyi hoitamaan pehmokoiraa ja pitämään huolta sen tunteista ja tarpeista, lapsen huomio ei kohdistunut hänen omiin pelkoihinsa ja ahdistukseensa. Mitä voimakkaammin lapsi kiintyi pehmokoiraan ja piti siitä huolta, sitä enemmän stressireaktiot lievenivät. Menetelmää suositellaan stressaavia aikoja kokeville lapsille. (Poijula 2016, 222-223.)

Lastensuojeluun kehitetty narratiivinen menetelmä on esimerkiksi Pesäpuun Salapoliisi Mäyrä, jossa tehtäväkirjan avulla tarkastellaan lastensuojeluun ja turvalliseen elämään kuuluvia asioita. Tehtäväkirja on tarkoitettu alle 10-vuotiaille sijoitetuille lapsille. (Salapoliisi Mäyrän käsikirja- Lasten oma opas lastensuojelusta 2019.) Salapoliisi Mäyrän saa myös käsinukkena mukaan työkirjan tekoon ja sijoitusta käsittelevään prosessiin.

4.2 Tunne- ja vuorovaikutustyöskentely

Tunne- ja vuorovaikutustaidoilla eli sosioemotionaalisilla taidoilla tarkoitetaan ihmissuhteisiin, vuorovaikutukseen ja tunne-elämään liittyviä taitoja, jotka kuuluvat osana lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Suotuisan tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehityksen ajatellaan olevan sellaisten toimintamallien ja taitojen kehittymistä, joiden avulla lapsi kykenee ylläpitämään hyviä aikuis- ja kaverisuhteita sekä ilmaisemaan, kokemaan ja säätelemään tunteitaan. Näiden taitojen avulla lapsi pystyy toimimaan toisten lasten kanssa aktiivisesti, sovittelemaan ristiriitatilanteita ja säätelemään vireyttään oppimistilanteiden vaatimuksiin. Tunne- ja vuorovaikutustaidot jakautuvat tunnetaitoihin, vastuun ottamisen ja ongelmanratkaisun taitoihin sekä vuorovaikutustaitoihin. (Kampman, Solantaus, Anttila, Ojala & Santalahti 2015, 224-225.)

Tunnetaidoilla tarkoitetaan lapsen kykyä ymmärtää omia tunteitaan ja tunnistaa niitä itsessään ja toisissa, sekä kykyä säädellä ja käsitellä tunteitaan. Tunteiden tunnistaminen on edellytys tunteiden säätelylle. Puutteelliset tunnetaidot omaava lapsi toteuttaa tunneylläkkyytensä harkitsemattomasti ja hänen on vaikea ymmärtää oman tai toisten käyttäytymisen syitä. Kyky tunnistaa ja ymmärtää tunnetiloja on edellytys sujuvaan vuorovaikutukseen. Omien tunteiden tunnistamista ja niiden opettelua auttaa kehon tuntemusten liittäminen mukaan tunteiden sanoittamiseen. Esimerkiksi ”pala kurkussa” liittyy usein surullisuuteen ja ”perhosia vatsassa” jännittämiseen. Kun lapsi tunnistaa omat tunteensa, mahdollistuu myös omien tunteiden itsereflektointi. Itsereflektion avulla lapsi pystyy miettimään, miksi tuntee jotakin tunnetta, sanoittamaan mitä tuntee ja pohtimaan vaihtoehtoja sille, mitä tunteita herättäneelle tilanteelle voisi tehdä. (Kampman yms. 2015, 225.)

Sosioemotionaalinen oppiminen tarkoittaa tunne- ja vuorovaikutusoppeja, jolloin harjoitellaan ja omaksutaan erilaisia tietoja, taitoja ja asenteita. Näillä tuetaan ihmisen sosiaalista ja psyykkistä hyvinvointia. Oppimista voi tapahtua tunteiden ymmärtämisessä ja hallinnassa, tavoitteiden asettamisessa ja niiden toteuttamisessa, empatian kokemisessa ja sen osoittamisessa toisille, ihmissuhdetaitojen rakentumisessa ja ylläpitämisessä sekä vastuullisissa päätöksenteoissa, jolloin tehdään eettisesti kestäviä ja rakentavia valintoja. Sosioemotionaalisen oppimisen malli syntyy ajatuksesta, että ihmisen on opittava ensin tunnistamaan omat tun-

teensa, tarpeensa ja arvonsa. Kun ne ovat hallinnassa, ihmisen on mahdollista säädellä toimintaansa esimerkiksi omien tavoitteiden saavuttamiseksi. On tärkeää tunnistaa miten omat sanat ja teot vaikuttavat muihin ihmisiin. Kun sen ymmärtää, ihmissuhdetaitojen opettelu ja positiivisten suhteiden luominen onnistuu helpommin. Vastuullisen päätöksenteon osa-alueella tavoitteena on tehdä sellaisia valintoja, jotka sopivat kaikille osapuolille tai ryhmän jäsenille. (Talvio & Klemola 2017, 18-20.)

Vuorovaikutustaidot ovat niitä konkreettisia taitoja, joita lapsi käyttää sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Niiden tehokas käyttö ja omaksuminen vaatii tunnetaitoja ja vastuullisuutta, sekä kykyä vastuulliseen ja toisia arvostavaan toimintaan. Lapsi oppii erilaisten koettujen ja havaittujen vuorovaikutustilanteiden kautta toimintamalleja, joita hän osaa käyttää tilanteeseen sopivalla tavalla. Mitä enemmän lapsi näkee ja kokee erilaisia toimintamalleja niin aikuisten kuin toisten lasten kanssa, sitä enemmän vuorovaikutustaitoja ja tilannetajua hänellä on selvitä erilaisista sosiaalisista tilanteista. (Kampman yms. 2015, 230-231.)

Hyvän vuorovaikutuksen ydin on oma asenne, sillä asiat, joita on valmis antamaan itsestään ja tuomaan vuorovaikutustilanteeseen, määrittelevät vuorovaikutuksen onnistumisen. Omien tunteiden salaaminen on tyypillistä ja joskus myös tarpeellista itsesuojelun kannalta, mutta asioiden selvittämiseksi omien tunnetilojen avaaminen on tärkeää. Se myös lisää luottamusta ihmisten välillä. Tunne- ja vuorovaikutustaitoja käyttämällä toinen ihminen tulee kohdatuksi ja kuulluksi. Kunnioittava asenne toista kohtaan luo arvostavan ja aidon ilmapiirin ja ongelmatilanteetkin ovat helpommin ratkaistavissa. Tunne- ja vuorovaikutustaitoja käyttämällä vaikeita asioita voi ottaa keskustelun aiheeksi. Myös empatia on tärkeä vuorovaikutuksen väline ja toisen ihmisen asemaan asettuminen tuo kokemuksen, jonka jälkeen on helpompi ymmärtää toista osapuolta. Tarkoitus ei ole kuitenkaan ottaa toisen huolia omikseen, vaan auttaa toista ratkaisemaan ongelmansa. (Talvio & Klemola 2017, 153-155.)

Pienellä vauvalla tunteiden ilmaisu ilmenee itkemällä. Vauva käyttää alkeellisia keinoja tunteiden säätelyyn, kuten imemistä ja pään pois kääntämistä uhkaavassa tilanteessa. Aikuinen auttaa tunteiden säätelyssä ottamalla vauvan syliin. Leikki-ikäisen tunteiden määrä lisääntyy, sillä oma minäkäsitys on kehittynyt 2,5 - 3 vuoden iässä. Leikki-ikäinen pystyy ilmaisemaan tunteitaan sanoin sekä esimerkiksi leikin ja mielikuvituksen avulla. Satuihin samaistuminen luo turvaa ja peilaa lapsen omiin kokemuksiin. Lapsi myös käyttää koko kehoaan tunteiden ilmaisuun esimerkiksi heittäytymällä maahan keho jännittyneenä. Kun lapsi on 5 - 7 vuotias, voivat tunteiden säätelytaidot näkyä jo kehityksessä ja seitsemän vuotiaana koulun aloittamisen myötä korostuu sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen opettelu. Kouluikäinen kykenee säätelämään tunteitaan sosiaalisten odotusten mukaisesti ja pystyy arvioimaan omien tunteiden ilmaisun vaikutusta toisiin. Kouluikäinen osaa tutkia tunteitaan, niiden syntymistä ja tunteisiin vaikuttavia tekijöitä. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 76-77.) Tunteiden säätelyn tehokkuuteen vaikuttavat tavat, joita lapsi on omaksunut säädelläkseen tunteitaan. Alakouluikäinen

lapsi piilottaa usein tunteensa toisilta, eikä osaa täysin käyttää keinoja, joilla hän pystyisi vaikuttamaan sisäisiin tunnekokemuksiin. Kasvaessaan lapsi oppii säätelemään tunnekokemuksia ja muuttamaan kielteisiä tulkintoja myönteisemmäksi. (Kampman yms. 2015, 226.)

Lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehitys on kokonaisvaltainen prosessi, jossa eri tekijät vaikuttavat toisiinsa. Lapsi kehittyy kodin lisäksi erilaisissa kasvuympäristöissä, kuten päiväkodissa ja koulussa. Näiden kehitysympäristöjen psykologiset, sosiaaliset ja fyysiset ominaisuudet vaikuttavat lapsen kehitykseen yhdessä lapsen omien ominaisuuksien kanssa. Jokainen lapsi on yksilö ja aikuisten on vastattava lapsen temperamentin mukaiseen käyttäytymiseen tavoilla, jotka auttavat estämään vuorovaikutuksellisten ongelmien muodostumisen tai lisääntymisen. (Kampman yms. 2015, 231-232.)

Tunteen säätelyn oppiminen vie aikaa, eikä se onnistu aina aikuisiltakaan. Tärkeää on tunnistaa tunne ja sietää sitä, jolloin tunnetta voi oppia myös säätelemään. Säätelyn tarkoituksena on saavuttaa sellainen hyvän olon tila, jossa voi suunnata rakentavampaan toimintaan tunteen kanssa. Tunteiden säätelyyn auttavat etenkin hengitykseen ja kehon tuntoaisteihin keskittyminen, rauhallinen kosketus, mielikuvaharjoitukset, visualisointi, omien ajatusten valitseminen sekä toisen ihmisen läsnäolo ja tuki. Säätelyä ei kuitenkaan voi toteuttaa, ennen kuin on tullut tunteistaan tietoiseksi ja opetellut sietämään niitä niin, että tietoinen toimiminen tunteen kanssa on mahdollista. Joskus tunne saattaa olla niin voimakas, ettei ajatuksia saa muualle ennen tunteen fyysistä purkautumista vartalossa. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 42-43.)

Tunteiden ilmaisemisen keinoja ovat tunteen sanoittaminen ja siitä kertominen, liike, kehoillisuus ja luovuus. Esimerkiksi kirjoittaminen, laulaminen ja maalaaminen ovat luovia tunteen ilmaisun keinoja. Kehollisia keinoja ovat esimerkiksi huutaminen, hymyily, itkeminen sekä jalkojen tömistely. Liikkeellisiä keinoja ovat esimerkiksi tanssi, juoksu ja muu liikunnallinen toiminta. Tunteen ilmaisu sanallisesti on taito, joka auttaa ihmistä muodostamaan läheisempiä ihmissuhteita ja lisää toisten ymmärrystä itseä kohtaan. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 44.)

Mitä pienempi lapsi on kyseessä, sitä enemmän aikuisen kuuluu auttaa tunteiden säätelyssä. Hyvän tunne-elämän kehittyminen edellyttää vapaata ilmaisua turvallisten aikuisten ohjaamana ja sanoittamana. Kun lapsi kasvaa turvallisten ja lämpöisten ihmissuhteiden keskellä, joissa aikuinen ohjaa tunnistamaan lapsen tarpeita ja vastaamaan niihin, lapsi oppii tunnetietoisuuteen. Hän osaa tunnistaa ja nimetä tunteita sekä itsessä että muissa, ja valita rakentavia toimintatapoja näiden pohjalta. Lapsi oppii ymmärtämään, että eri ihmiset ajattelevat asioista eri tavoin. Tärkeää on myös se, että aikuiset ovat itse sinut oman tunne-elämänsä kanssa ja valmiina vastaanottamaan lapsen tunteita. Kun lapsi saa kehittyä omana itsenään,

hän saa kokemuksen siitä, että hänet hyväksytään sellaisena kuin on. Itsensä arvostamisen oppiminen on tärkeää, sillä itseään arvostava ihminen ei anna muiden kohdella itseään huonosti. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 77; Kärkkäinen 2017, 21, 33, 44.)

Tunteiden ilmaisu ja vuorovaikutustaidot ovat usein puutteellisia psykososiaalisesti oireilevilla lapsilla, johtuen siitä, etteivät vanhemmat ole kyenneet kohtaamaan lastaan tunnetasolla kuunnellen ja välittäen, tai lapsen tunteiden ilmaisu on johtanut ikäviin seuraamuksiin. Tunteita ei ole opittu sanallistamaan, tai lapsi on voinut varhaisten deprivatiokokemusten vuoksi etäännyttää tunteet itsestään. (Palola 2013, 161.)

Tommola ja Häkkinen (2017, 182-183) neuvovat kirjassaan Rauhoita ja rohkaise, puhumaan lapselle tunteista silloin, kun kummatkin ovat rauhoittuneet, sillä silloin tunteet eivät ole niin pinnalla, eivätkä toimi vallan välineenä. Vanhemman on hyvä kertoa lapselle, miksi lapsen käytös oli huonoa ja miksi vanhempi pahoitti mielensä. Oleellista on jutella lapsen kanssa, eikä lapselle. On hyvä kysyä lapsen näkemyksiä asiasta. Tunneharjoituksia voi tehdä toiminnallisten menetelmien avulla. Tunteista voidaan tehdä hahmoja, joihin voi samaistua. Esimerkiksi Äksy voi olla hahmo vihan tunteelle. Kun tunteet ulkoistaa leikin avulla, ne eivät jää abstraktiksi käsitteeksi lapselle. Erilaisia tilanteita ja rooleja voi harjoitella esimerkiksi pehmolelujen tai legojen avulla. Lasta voi pyytää ratkaisemaan erilaisia tilanteita ja näin tunteiden harjoittelu onnistuu ilman, että lapsi edes ymmärtää harjoitelleensa.

Myös ääneen luetut kirjat ovat tärkeä väline tunnemaistemien avautumiseen. Kirjaa lukiessa aikuinen voi pysähtyä miettimään lapsen kanssa miltä kirjan eri henkilöistä tuntuu, miten se vaikuttaa muihin ja miten heidän kannattaisi toimia. (Kärkkäinen 2017, 38.) Kirjan lukeminen myös tarjoaa lapselle turvallisen tilan tarkastella omia tunteita ja samalla tärkeän vuorovaikutushetken aikuisen kanssa. Lapsen sosiaalisuus, empaattisuus, mielikuvitus ja eläytymiskyky lisääntyvät. Tutkimusten mukaan säännöllisesti satuja kuuleva lapsi on oikeudenmukaisempi ja pärjää ryhmätilanteissa paremmin. (5 faktaa lasten ja nuorten lukemisesta 2019.)

Lastensuojelulaitoksessa harjoitellaan tunnesäätelytaitoja erilaisin menetelmin. Lapsen on hyvä oppia, miten ahdistusta ja suuttumusta puretaan turvallisesti. Esimerkiksi erilaiset tunnekortit ovat työvälineitä tunteiden purkamiseen. Iltasadun lukeminen on tärkeä hetki lapselle. Tehokas työskentelymenetelmä on myös koko perheen mukaan ottaminen keskusteluihin ja koko hoitoprosessiin. Vanhempien kannustaminen ja tukeminen sekä myönteisten asioiden läpikäyminen vaikuttavat lapsen käytökseen positiivisesti. (Käytöshäiriöisen lapsen tukena 2019.)

4.3 Lapsen ja eläimen vuorovaikutussuhde

Eläimiä on käytetty jo kauan apuna esimerkiksi eri laitoksissa, kuten vankiloissa ja mielisairaaloissa sekä Suomessa että maailmalla. Aiemmin tarkoituksena oli, että eläimet tuottavat ruokaa, mutta samalla eläimiä hoitavat asiakkaat saivat mielekästä tekemistä ja ”terapeuttista hoitoa”. Viime vuosina on ymmärretty eläinten terapeuttinen merkitys. Eläinavusteinen työskentely on nykyään suunnitelmallista, tavoitteellista ja ammatillista. Sen tavoitteena on tukea asiakkaan fyysistä, psyykkistä ja kognitiivista toimintakykyä. Toimintamuotoja on monenlaisia ja eläimet vaihtelevat lehmistä papukaijoihin. Kissoja on otettu asumaan senioritaloihin ja muun muassa Yhdysvalloissa koiria on lisätty vankiloihin, joissa vangit ovat saaneet kouluttaa koiria itse. (Latvala-Sillman 2018, 28; Kahilaniemi 2016, 20-21.)

Eläinavusteinen työskentely on lisääntynyt koko ajan ja tutkimuksia siihen liittyen on tehty jo lukuisia. Beetz yms. (2012) ovat artikkelissaan koonneet yhteen 69 eri tutkimusta eläimen ja ihmisen vuorovaikutuksesta. Artikkelissa kerrotaan, että tutkittaessa eläimen ja ihmisen vuorovaikutusta on havaittu, että vuorovaikutuksella on fysiologisia vaikutuksia muun muassa asiakkaan immuunijärjestelmään, verenpaineeseen ja oksitosiinin tuotantoon. Työskentelyn ansiosta asiakkaan vuorovaikutussuhteet ja mieliala paranivat, empatiakyky kasvoi ja yksinäisyyden tunne sekä ahdistus vähenivät. Eläimen on havaittu vaikuttavan myönteisesti myös oppimiskykyyn. Artikkelissa todetaan, että tutkimuksia aggression vähenemisestä eläinavusteisen työskentelyn avulla on vain vähän, mutta tulokset ovat positiivisia.

Lapsen ymmärrys eläimen elävyydestä ja tunteista muodostuu, kun lapsi on saanut osakseen empatiaa ja rakkautta. Eläinten kanssa lapsi voi oppia paljon niiden vaistomaisesta käytöksestä. Eläimiin voi kuvitella sellaisia ominaisuuksia, joita niissä ei oikeasti välttämättä ole, mutta lapsi voi muodostaa lemmikistä haluamansa mielikuvituskaverin. Lemmikin läsnäolo voi tyydyttää lapsen läheisyydenkaipua tai lohdutuksen tarvetta lapsen ollessa esimerkiksi yksinäinen tai stressaantunut. Kaltoin kohdellut ja traumatisoituneet lapset ovat usein kokeneet ihmissuhteissaan niin isoja pettymyksiä, että he suhtautuvat ihmisiin varauksella. He saattavat reagoida toisten pahaan oloon torjuvasti tai vihamielisesti, koska ikävien tunteiden näkeminen herättää heissä muistikuvia omista traumoista. Kiintymys eläimeen voi olla merkittävä psyykkisen tervehtymisen käännekohta, sillä eläin hyväksyy lapsen sellaisenaan ja lisää lapsen luottamusta positiivisten tunteiden kokemiseen. Eläimen hoivaaminen ja sen osoittama kiintymys vahvistavat lapsen itsetuntoa ja antavat merkityksellisen kokemuksen, joka heijastuu myös muille lapsen ympärillä oleville. (Sinkkonen 2013, 42-43.)

Lapsen on voitava kokea, että hänen tunteitaan, toiveitaan ja tarpeitaan ymmärretään ja aikuinen vastaa niihin. Se on edellytys mentalisaatiokyvyn kehittymiselle, joka kehittyy 4 - 6 ikävuoteen mennessä. Silloin lapsi alkaa ymmärtämään, että eläin on hänestä erillinen otus, eikä sitä voi kohdella huonosti. Lapsi ymmärtää myös eläinten tarpeiden olevan erilaisia kuin

hänen omansa, ja kykenee ainakin osittain asettumaan eläimen asemaan. (Sinkkonen 2013, 39.)

Oksitosiinipitoisuuden lisääntyminen aivoissa saa ihmisen tuntemaan itsensä onnellisemmaksi. Eläimen kanssa toimiminen nostaa oksitosiinitasoa ja laskee kortisolitasoa, ja sen avulla on helpompi siedättää yli- tai alivirittynyttä aistijärjestelmää. Myös motoriset taidot kehittyvät, jolloin sillä on vaikutusta fyysiseen hyvinvointiin. Eläimen kanssa työskentely vaikuttaa psykiseen hyvinvointiin, sillä se motivoi ja antaa positiivista palautetta, kohottaa itsetuntoa ja helpottaa tietojen ja taitojen oppimista. Eläimen kanssa työskentely antaa molemminpuolista hoivaa ja lisää turvallisuuden ja hyväksynnän tunteita. Eläimen avulla on helpompaa opetella tunteiden ilmaisua ja niiden kokemista. Eläin vaikuttaa myös sosiaaliseen hyvinvointiin, sillä sen avulla opetellaan osallisuutta, vuorovaikutustaitoja ja lisäksi se helpottaa ryhmäytymistä toisten kanssa. (Latvala-Sillman 2018, 22-23.)

Lastensuojelulaitoksissa käytetään eri eläimiä terapeutiksiin tarkoituksiin. Monissa lastensuojelulaitoksissa on eläinavusteista työskentelyä esimerkiksi koiran kanssa tai kaverikoirat voivat käydä silloin tällöin tapaamassa lapsia. EASEL- eläinavusteinen tunnetaito- ja vuorovaikutustaito- ja eläimen avulla. Aluksi eläimeen luodaan luottamuksellinen suhde ja tutustutaan siihen rauhallisesti opetellen keskinäistä kunnioitusta ja hoivan antamista. Eläimet antavat välittömästi palautteen, jolloin asiakas oppii nopeasti omista toimintatavoistaan. EASEL-valmennuksen tavoitteena on lisätä asiakkaan itsetuntemusta, empatiaa, ihmissuhdetaitoja, stressin hallintaa sekä vastuullista päätöksentekoa. (Mikä EASEL? 2016.)

Kuten lemmikeistä, myös lemmikkirobottien hyödyistä on tehty tutkimuksia. Lemmikkirobotit muistuttavat varsinkin pienten lasten ja dementoituneiden vanhusten mielestä oikeaa eläintä. Kuten lemmikin, myös lemmikkirobotin avulla voidaan harjoitella esimerkiksi sosiaalisia taitoja, vuorovaikutustaitoja ja empatiataitoja. Lemmikkirobotti reagoi asiakkaan hyvään ja huonoon käytökseen äännelemällä eri tavoin. Lemmikkirobotin hoivaaminen voi nostattaa oksitosiinitasoa, laskee verenpainetta, vähentää stressiä, lisätä turvallisuuden tunnetta ja vähentää yksinäisyyttä. Lemmikkirobottien käyttöä lemmikin tilalta on tutkittu varsinkin dementoituneiden vanhusten parissa. (Minmin yms. 2019.) Lemmikkirobotteja, kuten Paro-hylje-robottia käytetään lemmikkieläinterapiassa oikean eläimen tilalta, sillä kaikki asiakkaat eivät pysty pitämään oikeasta eläimestä huolta, tai ovat niille allergisia. (Buller yms. 2018, 96).

5 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyön toteutus kesti vuoden, huhtikuusta 2018 huhtikuuhun 2019. Tänä aikana kerättiin eri tiedonkeruumenetelmien avulla työntekijöiden kokemuksia Paro-hylje-robotin käytöstä

ja sen hyödyistä. Pitkän aikavälin ansiosta aineistoon saatiin työntekijöiden kokemuksia monien eri lasten kanssa, sillä kriisi- ja vastaanottotoiminnassa lapset vaihtuvat välillä nopeassa tahdissa. Jos toteutusaika olisi ollut lyhyempi, aineisto olisi ollut suppeampi ja epäluotettavampi. Työntekijät ovat pohtineet eri tiedonkeruumenetelmien ansiosta hyljerobotin käyttöä tarkemmin ja osittain erilaisistakin näkökulmista.

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Paro-hyljerobottiin liittyvää toiminnallista työmenetelmää lastensuojelulaitoksen työntekijöiden käyttöön. Menetelmän tarkoituksena on hyödyntää Paro-hyljerobottia lapsen kanssa esimerkiksi tunnetaitotyöskentelyssä, rauhoittamisessa sekä vuorovaikutustilanteiden opettelussa. Opinnäytetyön tutkimuksellisen lähestymistavan tarkoituksena on selvittää eri tiedonkeruumenetelmien avulla työntekijöiden kokemuksia Paro-hyljerobotin käytöstä, sen toimivuudesta toiminnallisen menetelmän välineenä sekä sen hyödyistä lasten kanssa työskennellessä. Tutkimuksen tarkoitus on saada uutta tietoa, sillä Paro-hyljerobotin käyttöä lastensuojelun toimintaympäristössä ei ole aikaisemmin tutkittu. Lisääntyvän lastensuojelun asiakasmäärän vuoksi uusia menetelmiä on tarpeen keksiä ja opinnäytetyön tulokset antavat viitteitä sille, voisiko robotiikkaa käyttää toiminnallisena menetelmänä lasten kanssa yleisemmin lastensuojelussa sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Paro-hyljerobottia varten järjestettiin muutamalle lastensuojelulaitoksen työntekijälle käyttökoulutus huhtikuussa 2018, jossa käytiin läpi muun muassa hyljerobotin taustaa, käyttökokemuksia, eläinten terapeuttisia vaikutuksia sekä eettisiä kysymyksiä. Koulutuksen jälkeen hyljerobotti otettiin käyttöön lastensuojelulaitokseen.

Tutkimuksen kohdejoukoksi valikoitui lastensuojelulaitoksen kriisi- ja vastaanottotoiminnan työntekijät ja heistä ne, jotka ovat hyödyntäneet Paro-hyljerobottia työssään lasten kanssa. Mahdollisia kyselyyn osallistuneita työntekijöitä on noin 15 ja lisäksi vastaajien joukossa saattaa olla joitain opiskelijoita, jotka ovat halunneet opetella Paro-työskentelyä. Kohderyhmään kuuluvat myös 0 - 12-vuotiaat lapset, joita havainnoitiin Paro-työskentelyn aikana. Opinnäytetyö on osa lastensuojelulaitoksen kehittämistoimintaa.

Aiempiä tutkimuksia Paro-hyljerobotin käytöstä on enimmäkseen vanhustenhuollon parissa. Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet muotoutuivat näiden tietojen perusteella, sekä kehittämistarpeen myötä. Paro-hyljerobotin tullessa lastensuojelulaitokseen, tehtiin päätös, että Paro-hyljerobotin käyttö ei saa olla sattumanvaraista, vaan siihen luodaan menetelmä ja hyljerobottia käytetään lasten kanssa johdonmukaisesti. Paro-hyljerobotista luotu tarina toimii keskusteluapuna lasten tunteiden ja kokemusten avaamisessa. (Liite 2.)

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kyseessä on laadullinen tutkimus silloin, kun ilmiötä ei täysin tunneta. Tutkimuksen tavoitteena on saada ymmärrystä tutkittavasta kohteesta, sekä antaa tulkintoja aiheesta. Laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä elementtejä ovat muun muassa tiedonkeruun tapahtuminen luonnollisessa ympäristössä, aineiston kerääminen vuorovaikutustilanteissa, monipuolinen tutkimusaineisto sekä tutkittavien näkökulmien huomioonottaminen. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään sanoja lukujen sijaan. (Kananen 2014, 18.)

Opinnäytetyö on erilaisten menetelmien kokonaisuus, jonka tarkoituksena on löytää tutkimusongelmaan ratkaisu, joka on totuudenmukainen, luotettava ja pätevä. (Kananen 2014, 64). Tutkimusongelma muutetaan usein tutkimuskysymyksiä.

Tutkimusmenetelmät on valittu tukemaan tutkimuksen tavoitteita ja vastaamaan tutkimuskysymyksiin.

Tutkimuskysymyksiä ovat seuraavat:

1. Millaisia kokemuksia työntekijöillä on lapsen suhtautumisesta Paro-hyljerobottiin?
2. Millaisille lapsille Paro-hyljerobotti toiminnallisen menetelmän välineenä soveltuu?
3. Millaisia hyötyjä työntekijät näkevät Paro-hyljerobotin hyödyntämisessä toiminnallisen menetelmän välineenä?

5.2 Tutkimus- ja tiedonkeruumenetelmät

Tutkimus sisältää erilaisia menetelmiä ja se koostuu menetelmien valinnoista ja niiden käytöstä. Tutkimusongelman ratkaisun löytämiseksi tarvitaan tietoa, jota kerätään eri tiedonkeruumenetelmillä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija kerää aineistoa kentältä kyselyjen, havainnoinnin ja haastattelujen avulla. (Kananen 2014, 64-65.) Menetelmän valintaa ohjaa usein kysymys siitä, minkälaista tietoa etsitään ja keneltä tietoa haetaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 173). Tiedonkeruumenetelmiksi valikoituivat kysely, havainnointi sekä haastattelu, sillä useamman tiedonkeruumenetelmän käyttö on tehokkaampi tapa saada tutkimuskysymyksiin vastaus pienestä aineistosta. Kysely toteutettiin lastensuojelulaitoksen työntekijöille. Kysely oli työntekijöiden täytettävissä huhtikuusta joulukuuhun 2018.

Lisäksi tein osallistavaa havainnointia lapsista Paro-työskentelyn aikana huhtikuusta joulukuuhun 2018. Kun lapsi osallistuu Paro-työskentelyyn, hän saa hoitaa ja hoivata Paroa. Ohjaaja ohjailee tilannetta kertomalla ikätason mukaisesti Parosta tarinaa. Pienemmille lapsille voi tarinan avulla sanoittaa Paro-hyljerobotin tunnetiloja ja Paro voi ohjaajan välityksellä myös

kysyä lapselta tämän tunteista. Isompien lasten kanssa Paron tarinan avulla voi ottaa puheeksi vaikeita asioita, esimerkiksi voi kertoa, että Paro on täällä yksin, kuten lapsikin ja kysellä siihen liittyviä tunteita lapselta. Samalla kun lapsi hoivaa Paroa, on mahdollisuus keskustella lapsen elämään liittyvistä asioista. Keskustelujen ja reaktioiden perusteella havainnoin lapsia ja heidän käyttäytymistään. Havaintojen perusteella selvitin, miten lapsi reagoi hyljerobottiin, miten lapsi käyttäytyy sen seurassa ja millaisia vaikutuksia hyljerobotilla on lapseen.

Kyselylomakkeiden ja havaintojen jälkeen haastattelin ryhmähaastattelun muodossa kolmea lastensuojelulaitoksen työntekijää huhtikuussa 2019.

5.3 Kysely

Työntekijät täyttivät kyselylomakkeen sen jälkeen, kun he olivat tehneet Paro-työskentelyä lapsen kanssa. Kysely oli yhden sivun mittainen ja se sisälsi päivämäärän ja kahden taustakysymyksen lisäksi kolme avointa kysymystä ja yhden kyllä/ei -kysymyksen. Tavoitteena oli tehdä lyhyt kysely, jotta työntekijät kokisivat ehtivänsä täyttämään kyselyn oman työpäivän ohessa.

Raine Vallin (2015, 239-240) mukaan on tärkeää rakentaa kysymyslomake niin, että sen vastaaja ymmärtää kysymykset samalla lailla, kuin tutkija on tarkoittanut. Huolellisesti suunnitellun, selkeän lomakkeen avulla turhat tulkinnot jäävät pois. Siksi jo suunnitteluvaiheessa kannattaa tulevia vastaajia ottaa mukaan prosessiin. Hyvin tehty lomake kykenee vuoropuheluun vastaajan kanssa ohjatessaan tätä oikeaan suuntaan kysymysten avulla. Jos kysymysten laatiminen ei onnistu toivotulla tavalla, joutuu tutkija tulkitsemaan vastaajan tekstiä. Ymmärtämisen vaikeus voi olla myös molemminpuolista, jos vastaaja ei ymmärrä kysymystä tai ei ole vastannut kysymykseen tutkijan tarkoittamalla tavalla. Tällöin tutkijalle saattaa tulla väärinymmärrys siitä, mitä vastaaja on tarkoittanut. Silloin tutkimuksen luotettavuus vähenee ja muodostuu virheellinen käsitys todellisuudesta.

Kyselylomakkeen suunnitteluvaiheessa kävin työntekijöiden kanssa keskustelua kyselylomakkeen teosta ja siitä, mitä sillä halutaan selvittää. Otin työntekijöiden mielipiteitä huomioon kyselylomaketta suunnitellessani. Kyselylomakkeessa käytin avoimia kysymyksiä saadakseni monipuolisia vastauksia. Kysymysten avulla pyrin saamaan vastaukset tutkimuskysymyksiini. Avoimissa kysymyksissä vastaaja saa mahdollisuuden perustella näkemyksensä, kun taas monivalintakysymyksissä vastaajalle vaihtoehdot ovat valmiina (Hirsjärvi yms. 2014, 190). Kyselylomakkeessa olevat avoimet kysymykset olivat "Miten lapsi suhtautui Paro-hyljerobottiin?", "Miksi Paro-hyljerobottia käytettiin lapsen kanssa?" ja "Mitä hyötyä Paro-työskentelystä oli lapselle?". Lisäksi tiedustelin kyllä/ei -kysymyksellä toteutuiko Paro-työskentely kuten oli tarkoitus ja pyysin perusteluja, jos vastaaja vastasi ei. (Liite 1).

Kysely oli ohjaajien saatavilla koko tiedonkeruun ajan. Kyselylomakkeita ja vastauksia säilytettiin asianmukaisesti työntekijöiden lukitussa toimistossa.

5.4 Havainnointi

Lastensuojelulaitoksen kriisi- ja vastaanotto toiminnassa lapset vaihtuvat usein ja sen vuoksi havainnoitavat vaihtelivat paljon vuoden 2018 aikana. Havainnoitavien lasten iät olivat 1 - 12 vuoden välillä. Lastensuojelulaitoksessa Paro-hyljerobotti sijaitsee huoneessa, jonne lapset eivät saa mennä ilman aikuista. Parolla on siellä oma pesä. Paro-työskentely toteutettiin kyseisessä huoneessa, jonne ohjaaja meni yhdessä lapsen kanssa. Havainnoin lapsia ohjaajan roolissa tehdessäni Paro-työskentelyä ja kirjasin havainnot ylös.

Havainnointi on todellisen elämän tarkkailua ja se antaa tietoa siitä, toimivatko ihmiset kuten he sanovat toimivansa. Havainnointi sopii erityisesti vuorovaikutuksen sekä ennakoimattomien tilanteiden tutkimiseen. Se sopii menetelmäksi myös esimerkiksi lapsille, joilla on kielellisiä vaikeuksia. Se sopii menetelmäksi myös silloin, kun halutaan saada tietoa, josta tutkittavat eivät kertoisi suoraa haastattelijalle. (Hirsjärvi yms. 2014, 201-205). Havainnoinnin etuna ovat ilmiön ja koko tilanteen autenttisuus, sillä havainnointi tapahtuu luonnollisessa ympäristössä (Kananen 2014, 66).

Osallistuvalla havainnoinnilla on tavanomaista, että tutkija osallistuu tutkittavien ehdoilla toimintaan yhtenä toimijana. Tutkimukset toteutetaan yleensä kenttätutkimuksina ja tutkija pyrkii olemaan ryhmän jäsen. Tutkija astuu tutkittavien maailmaan ja jakaa omia elämäkokemuksiaan tutkittavien kanssa. Osallistavassa havainnoinnissa tutkittavalla kentällä pyritään saamaan aikaan jokin muutos, joka jatkuisi tutkimuksen jälkeen. Usein havainnoijalla on jonkinlainen rooli tilanteessa. Havainnointimenetelmiä on kritisoitu siitä, että havainnoijan läsnäolo saattaa häiritä tilannetta tai muokata sen kulkua (Hirsjärvi yms. 2004, 205; Kananen 2014, 66-67.) Oma etuni tilanteessa oli se, että olin lapsille tuttu, eivätkä lapset vierastaneet tai kiinnittäneet erityistä huomiota läsnäolooni. Toimin Paro-työskentelyä toteuttaessani havainnoijan roolin lisäksi ohjaajana, jolloin ohjailin työskentelyä keskustelun avulla lapsen edun mukaisesti.

Yksi laadulliseen tutkimukseen, eritoten havainnointiin liittyvä osa on kenttämuistiinpanojen kirjoittaminen. Tutkija kirjoittaa muistiinpanoja paikan päällä osallistuvaa havainnointia tehdessään, esimerkiksi suoria lainauksia tai avainsanoja, jolloin on helpompaa muistaa tapahtumat. Myöhemmin tutkija kirjoittaa muistiinpanot selkokielelle. Kenttäpäiväkirjan teko on tapahtumien ja tuntemusten raportointia. Raportoinnin jälkeen on mahdollista tehdä muistiinpanoja omista tulkinnoista ja hypoteeseista, joita tulee mieleen. (Alasuutari 2011, 281-282.)

Omat havaintoni Paro-työskentelystä kirjasin omiin muistiinpanoihin joko työskentelyn aikana tai heti sen jälkeen.

Havainnoinnin jälkeen aineisto joko kirjoitetaan puhtaaksi tai litteroidaan tekstiksi, riippuen siitä onko se ensin kuvattua, nauhoitettua tai onko siitä tehty muistiinpanoja (Rantala 2015, 109). Paro-työskentelyn jälkeen kirjasin omista muistiinpanoistani havainnot selkeämpään tekstimuotoon.

Osana havainnointia kysyin Paro-työskentelyn päätteeksi lasten mielipidettä siitä, mitä mieltä he olivat Paron tapaamisesta ja sen hoitamisesta, ja miltä se tuntui. Jokainen työskentelyyn osallistunut lapsi sai kirjoittaa Paron hoitovihkoon oman nimensä Paro-työskentelyn päätteeksi, sekä arvioida työskentelyn sujuvuutta valitsemalla kolmesta hymynaamasta osuvimman.

5.5 Haastattelu

Haastattelu voidaan toteuttaa yksilöhaastatteluna, parihaastatteluna tai ryhmähaastatteluna (Hirsjärvi yms. 2014, 199). Huhtikuussa 2019 haastattelin kolmea lastensuojelulaitoksen työntekijää ryhmähaastattelun muodossa. Ryhmähaastattelu tehtiin teemahaastatteluna. Haastattelun onnistumisen kannalta tavoitteena on valita juuri ne henkilöt, jotka tietävät eniten tuttavasta aiheesta (Kananen 2015, 97). Haastateltavat valittiin sen perusteella, ketkä Parohyljerobottia ovat käyttäneet lasten kanssa ja ketkä heistä olivat haastattelu-aikaan paikalla. Haastattelun tarkoituksena oli täydentää jo kerättyä materiaalia ja kysyä lisäkysymyksiä aiheista.

Ryhmähaastattelussa keskustelua ympäröi se, mikä yksilöille on yhteistä ryhmän jäsenenä. Ryhmä pohtii myös ilman haastattelijan tukea aihetta, kysellen toistensa kokemuksia ja joskus jopa kiistellen aiheesta. Tällöin haastattelijan on mahdollista havainnoida, nähdä ja kuulla asioita, joita yksilöhaastattelussa ei tulisi esille. Ryhmätilanteissa verrattuna yksilöhaastatteluun ryhmän jäsenet ovat eri tavalla läsnä ja toinen toisilleen puhuessaan voivat käyttää myös niin sanottuja sisäpiirin termejä. Jos haastattelija ei ymmärrä mistä ryhmä puhuu, hän voi tehdä lisäkysymyksiä. Ryhmähaastattelun etu on, että siinä punnitaan asioita monesta eri näkökulmasta. (Alasuutari 2011, 151-155.) Ryhmähaastattelussa haastateltavat toivat omakohtaisia kokemuksia esiin ja toisia kuunnellessaan saattoi mieleen tulla vielä uusia huomioita, joista he mainitsivat.

Haastattelun kysymykset tulee muotoilla niin, että ne tuottaisivat mahdollisimman relevanttia tietoa ja ymmärrystä aiheesta. Kysymyksistä ja vastauksista muodostuu tutkimus. (Kananen 2015, 81.) Haastattelussa kysymykset voidaan esittää siinä järjestyksessä, kun haastattelija katsoo sen hyödylliseksi. Tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa aiheesta ja siksi

haastattelukysymykset tai vähintään aihealueet on hyvä antaa haastateltaville etukäteen. Teemahaastattelussa edetään tiettyjen etukäteen valittujen aiheiden ja kysymysten mukaan. Teemahaastattelussa voi syventää kysymyksiä haastateltavien vastausten perusteella, eikä sen tarvitse toimia kaavamaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85-88.) Kahdelle työntekijälle kerroin aihealueet etukäteen, kolmas palasi lomalta, eikä näin ollen saanut aihealueita ennakoon. Kerroin kysymykset vielä juuri ennen haastattelua kaikille. Haastattelu nauhoitettiin puhelimen nauhurisovelluksella ja haastattelun jälkeen litteroin eli kirjoitin haastattelun tekstimuotoon.

Teemahaastattelu on lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto, jolle on tyypillistä se, että aihepiiri on tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat (Hirsjärvi yms. 2014, 197). Teemahaastattelun kautta tutkija pyrkii ymmärtämään ja saamaan tietoa ilmiöstä, jossa on aina mukana ihminen ja hänen toimintansa. Kysymykset muodostetaan niin, että tutkimusongelmaan saataisiin vastaus. Tutkija saa haastattelun aikana pala palalta lisää tietoa ja haastatteluvaiheen jälkeen tutkija pyrkii rakentamaan yksityiskohdista kokonaiskuvan asiasta. (Kananen 2014, 72.) Haastattelu oli ryhmämuotoinen teemahaastattelu, jossa kysymysten järjestys saattoi vaihtua kesken aiheen ja jossa oli mahdollista esittää tarkentavia lisäkysymyksiä tarpeen tullen aiheista.

Haastattelun luotettavuutta vähentää tieto siitä, että haastateltava voi antaa vastauksia, joita hänen odotetaan sanovan tai joita hän haluaa itsestään nostettavan esiin turvatakseen omaa asemaansa. Haastatteluaineisto on tilannesidonnaista ja haastateltava voi sanoa tilanteessa asioita, joita ei jossain toisessa tilanteessa toisi esiin. Näin ollen tulosten yleistämistä ei kannata liioitella. (Hirsjärvi yms. 2014, 196.)

5.6 Aineiston analysointi

Analyysimenetelmillä etsitään vastauksia tutkimusongelmaan tai tutkimuskysymyksiin. Analysointitapoja on lukuisia. Laadullisessa aineistossa, joissa on käytetty eri menetelmiä ja aineistoa kerätään monissa vaiheissa, analyysi- ja tiedonkeruuvaiheet vuorottelevat. Aineistoa ja tekstiä luetaan yhä uudelleen, sitä vertaillaan, tulkitaan ja luokitellaan. (Hirsjärvi yms. 2004, 209-211; Rantala 2015, 110.) Opinnäytetyössä käytettiin tiedonkeruumenetelminä ensin havainnointia ja kyselylomakkeita. Tiedonkeruuvaiheen jälkeen havainnot ja kyselylomakkeet pelkistettiin aineistolähtöisesti sisällönanalyysin avulla. Vastausten perusteella tietoja haluttiin täydentää ja haastattelu tehtiin ryhmämuotoisena muutamalle lastensuojelulaitoksen työntekijälle, jolloin esitettiin tarkentavia kysymyksiä, jotta saataisiin tarkemmin tutkimuskysymyksiin vastauksia.

Laadullinen aineisto kirjoitetaan ensin puhtaaksi tekstimuotoon. Litterointi voidaan tehdä joko koko aineistosta tai valikoiden, esimerkiksi teemojen mukaisesti. (Hirsjärvi yms. 210; Kananen 2014, 101.) Haastattelun jälkeen aineisto litteroitiin eli kirjoitettiin tekstimuotoon ääninauhurin avulla. Litteroinnissa pyrittiin kirjoittamaan lauseet tekstimuotoon mahdollisimman tarkasti, mutta kaikkia äännähdyksiä ja sanoja ei kirjoitettu ylös. Litteroidessa on hyvä tietää, mitä aineistosta etsii, ja haastattelua litteroidessa oli kahden aiemman tiedonkeruumenetelmän takia muodostunut jo selkeä linja sille, mitä haluttiin tuoda haastattelusta esiin.

Litteroinnin jälkeen aineisto koodattiin. Koodauksessa aineistoa tiivistetään ymmärrettävään ja käsiteltävään muotoon yhdistämällä samalla koodilla sellaiset asiat, jotka liittyvät toisiinsa. Koodauksen voi tehdä joko tietokoneella tai käsin, riippuen tutkijasta. Koodauksen jälkeen tapahtuvassa analyysissä etsitään aineistosta tiettyjä teemoja, säännönmukaisuuksia, rakenteita ja malleja. (Kananen 2014, 104.) Perehtymällä teoreettisiin käsitteisiin muodostui tuntuma siitä, miten työntekijät ja lapset saattavat reagoida Paro-hyljerobottiin työvälineenä ja miten se voisi toiminnallisena menetelmänä toimia. Perehtyminen teoriaan auttoi etsiessä aineistosta tiettyjä malleja ja teemoja. Litteroidusta haastattelusta poimittiin aineistolähtöisesti isoimpia esiin tulleita asioita värikoodeilla otsikoiksi tietokoneen avulla ja ryhmiteltiin niiden alle samaan aiheeseen liittyviä huomioita, jotta hahmotettaisiin isoimmat esiin tulleet asiat Paro-hyljerobotin käytöstä. Samanlainen koodaus tehtiin käsin myös kyselylomakkeille. Sen jälkeen asiasisällöt muutettiin taulukkomuotoon.

Litteroinnin, koodauksen ja luokittelun jälkeen on vielä tulkinnan vuoro. Tulkinta tarkoittaa aineiston analyysissä esiin tulevien asioiden selkiyttämistä ja pohdintaa. Tutkijan tulisi nähdä aineistosta vastaukset tutkimuskysymyksiin. On esimerkiksi mietittävä, miten tutkijan oma kielenkäyttö aineiston keruun eri vaiheissa vaikuttaa saatuihin tuloksiin ja miten tutkija on itse tehnyt tulkintoja esimerkiksi havainnointi- ja haastattelutilanteessa. Aineistosta voi löytää eri teemoja sen mukaan, miltä näkökannalta asiaa tutkii. Toisin sanoen aineistosta on mahdollista löytää erilaisia tulkintoja. (Hirsjärvi yms. 2004, 213; Kananen 2014, 115.) Koodauksessa ja luokittelussa nostettiin esiin erilaisia teemoja tutkimuskysymyksiä silmällä pitäen. Koska kyselylomakkeen kysymykset luotiin itse, samoin kuin haastattelun kysymykset, voi olla mahdollista, että kysymykset ovat saattaneet johdatella vastaajaa johonkin tutkijan haluamaan suuntaan. Kuitenkin kysymykset on muodostettu niin, että niistä saisi vastaukset tutkimuskysymyksiin, eikä tulkintavaiheessa tullut tunnetta siitä, että kysymyksiä olisi tarvinnut muuttaa jossain vaiheessa tiedonkeruuta.

5.7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole selkeää ohjetta. Tieteellisen tutkimuksen yleiset luotettavuusmittarit ovat validiteetti ja reliabiliteetti. Reliabiliteetti tarkoittaa tulosten pysyvyyttä ja validiteetti oikeiden asioiden tutkimista. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa validiteetti voidaan liittää tutkimusasetelman ja osittain myös aineiston analyysivaiheen oikeellisuuteen. Reliabiliteetti liittyy lähinnä tutkimuksen toteutusvaiheeseen. (Kananen 2014, 147.)

Opinnäytetyön reliabiliteettia voidaan miettiä tutkimusprosessin kautta. Luotettavuutta lisää tutkijan tarkka raportointi tutkimuksen kaikista vaiheista (Hirsjärvi yms. 2004, 217). Koko tutkimusprosessi on kuvailtu opinnäytetyössä ja pyritty kirjoittamaan se esiin mahdollisimman selkeästi. Tutkimusraportissa on esillä, kuinka aineiston keruu käytännössä tapahtui, ketkä siihen osallistuivat ja miten he tutkimukseen osallistuivat.

Teoriaosuudessa pohdittiin Paro-hyljerobottia osana robotiikkaa. Paro-hyljerobottia voi kutsua lemmikkirobotiksi, seurarobotiksi ja hoivarobotiksi. Teoriaosuudessa käsiteltiin näiden määritelmiä ja lisäksi Paro-hyljerobottia, ja siitä tehtyjä aikaisempia tutkimuksia. Teoriatieto on kerätty suurimmaksi osaksi alan ammattilaisten kirjoittamista teksteistä joitain artikkeleita lukuun ottamatta. Teoriaosuutta voi pitää sen vuoksi luotettavana ja pätevänä. Paro-hyljerobotti herättää myös eettisyyteen liittyviä kysymyksiä ja niitä otetaan esille enemmän pohdintaosiossa.

Koska opinnäytetyö toteutetaan lastensuojeluyksikön kriisi- ja vastaanottotoiminnassa, teoriaosuudessa esitellään yleisesti kriisi- ja vastaanottoyksikön toimintaa. Lisäksi kuvaillaan, mitä kriisi ja trauma tarkoittavat, millaisista tilanteista lapsi voidaan sijoittaa kriisi- ja vastaanottotoimintaan ja millaisia diagnooseja lapsilla monesti on. Sijoitetut lapset hyötyvät erilaisista toiminnallisista menetelmistä, joita lastensuojeluyksikön työntekijät voivat ohjata lapsille. Toiminnallisia menetelmiä voivat olla esimerkiksi erilaiset narratiiviset menetelmät. Menetelmien käyttö on ennalta suunniteltua ja tavoitteellista. Tapoja lapsen kohtaamiseen on erilaisia ja lastensuojeluyksikössä on otettava huomioon toiminnallisia menetelmiä suunniteltaessa myös lapsen mahdollinen kriisitilanne. Lastensuojelulaitoksessa Paro-hyljerobottia on lasten kanssa käytetty niin narratiivisena menetelmänä, kuin tunne- ja vuorovaikutustaitojenkin opetteluun sijoituksen eri vaiheissa. Lisäksi Paro-hyljerobottia on käytetty eläinavusteisen toiminnan aloittamisessa. Pyrkimyksenä oli löytää mahdollisimman tuoretta teoriatietoa aiheista ja etsiä tietoa useista eri lähteistä luotettavuuden varmistamiseksi.

Tutkija tavoittelee objektiivisuutta pyrkimällä luomaan tutkimuksen, joka voi olla toistettavissa. Tällöin tutkimus ei osoittaudu yksipuoliseksi ja tulokset vinoutuneiksi. (Hirsjärvi yms. 2004, 280.) Tutkimusprosessin tiedonkeruuvaihetta helpotti se, että olen itse kyseisen lasten-

suojelulaitoksen työntekijä ja tunsin lapset, joita havainnoin. Omaa rooliani ei ole tutkimuksessa salattu. Työntekijöiden oli helppo kysyä lisäkysymyksiä, jos heille oli jokin asia epäselvä kyselylomakkeeseen tai haastatteluun liittyen. Haasteena olikin pysyä objektiivisena, mutta pyrkimyksenä oli olla puolueeton. Minulla on myös koko tutkimusprosessin ajan ollut tietynlainen ennakkokäsitys mahdollisista tuloksista, mutta olen tietoisesti halunnut jättää henkilökohtaiset oletukset pois.

Haastateltavat ja havainnoitavat pidettiin anonyymeinä, mutta sekä havainnoinnin että kyselyn tuloksissa lasten iät ovat esillä tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi, sillä iän perusteella voidaan päätellä, minkä ikäisille lapsille Paro-työskentely sopii. Vaikka kyselylomakkeessa kysyttiin myös lapsen sukupuolta, ei sitä tässä tutkimuksessa tuoda esiin tietosuojasyyistä. Tutkimuksen tulosten perusteella lapsen sukupuolella ei ollut merkitystä siinä, miten lapsi lähti mukaan Paro-työskentelyyn. Kyselylomakkeessa ei kysytty työntekijän nimeä, joten vastaajat jäivät tutkijallekin anonyymeiksi.

Tutkimusprosessin eettisyys korostuu tietosuojasioissa. Lasten ikää lukuun ottamatta ei henkilötietoja paljasteta. Myös työntekijöiden henkilöllisyydet pysyvät piilossa niin kyselyssä kuin haastattelussakin.

Laadullisessa opinnäytetyössä tulkitseminen on väistämätöntä (Heikkinen 2015, 165). Havainnoinnissa sekä työntekijöiden vastausten analysoimisessa on jouduttu käyttämään paljon tulkintaa. Kuitenkin erilaiset menetelmät vahvistavat toisiaan ja vastauksista löytyy paljon yhteneväisyyksiä. Toinen tutkija saattaisi silti tulkita asioita eri tavalla.

Reliabelius voidaan todeta esimerkiksi, jos kaksi arvioijaa päätyy samanlaiseen tulokseen (Hirsjärvi yms. 2004, 216). Vaikka tutkimuksella ei ollut kahta tekijää, niin tutkimuksen reliabeliutta vahvistaa se, että työntekijöiden kokemukset Paro-hyljerobotin käytöstä vastasivat paljolti tutkijan omia kokemuksia.

Tutkimuksen luotettavuutta olisi voinut saada vahvistettua esimerkiksi kuvaamalla ryhmähaastattelu, jolloin äänen lisäksi olisi voinut havainnoida haastateltavien ilmeitä ja eleitä. Omien havaintojen lisäksi tutkimusvaiheessa olisi voinut käyttää ulkopuolisia havainnoijia, jolloin näkökulmia olisi voinut tulla lisää tai omiin näkökulmiin olisi saanut vahvistusta. Vahvistusta tuli kuitenkin kyselyn ja haastattelun avulla. Tutkimuksen luotettavuutta olisi lisännyt myös haastateltavien määrän lisääminen, ottaen huomioon kaikki lastensuojelulaitoksen työntekijät. Aineistoa olisi voinut saada laajennettua kannustamalla työntekijöitä käyttämään Paroa enemmän, jolloin myös kyselyn vastauksia olisi todennäköisesti tullut enemmän.

Kyselyyn ja haastatteluun osallistuivat vain ne, jotka ovat käyttäneet Paro-hyljerobottia lasten kanssa. Tutkimuksen luotettavuutta saattaa heikentää se, että kaikkia työntekijöitä ei ole

kuultu Paro-hyljerobotin käyttöön liittyen. Hyljerobotin käyttö ei ole ominaista kaikille, eikä siihen ole ketään velvoitettukaan.

6 Tutkimusaineiston tulokset

Aineistoon perehtymällä pyrittiin löytämään pääkohdat, joilla saadaan tutkimuskysymyksiin vastaus. Kun kyseessä on pieni aineistomäärä, voi lukemalla ja kuuntelemalla aineistoa löytää vastaukset kysymyksiin. (Kananen 2014, 101.) Tutkimusaineiston tulokset ovat muodostuneet kolmen eri tiedonkeruumenetelmän kautta ja niiden tulokset tukevat toisiaan. Tavoitteena oli saada mahdollisimman kattavat tulokset työntekijöiden kokemuksista Paro-hyljerobotin käytöstä sekä vastaukset kolmeen tutkimuskysymykseen.

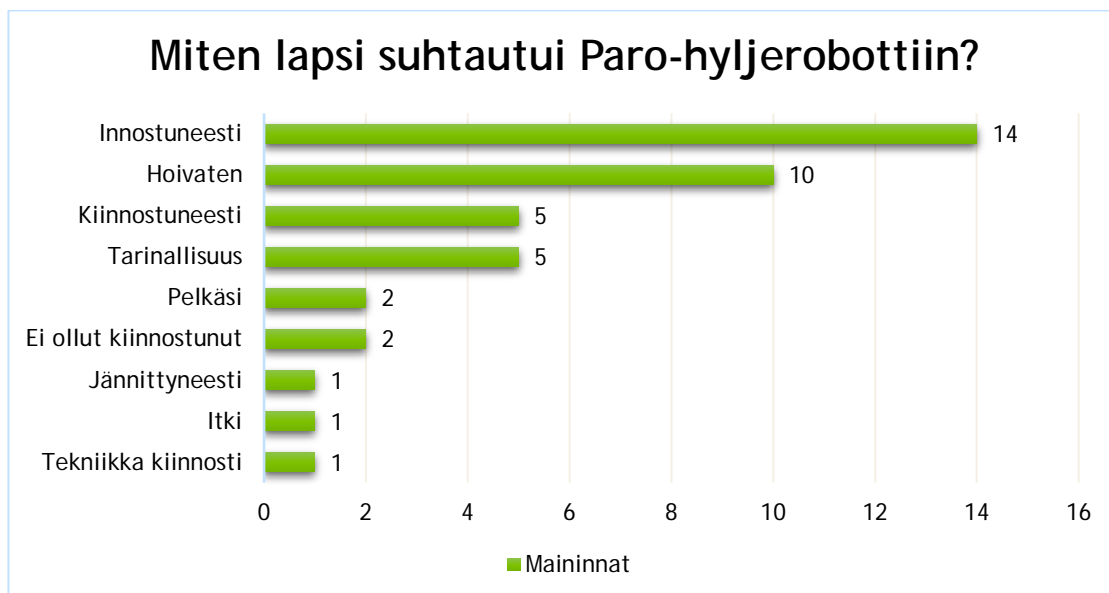
6.1 Kyselyn tulokset

Lastensuojelulaitoksen työntekijöistä kyselylomakkeen täyttöön osallistuivat ne, jotka ovat Paro-työskentelyä lasten kanssa tehneet. Työntekijöitä, jotka ovat voineet vastata kyselyyn, on noin 15. Lisäksi vastanneissa saattaa olla joitain opiskelijoita. Yksi vastaaja on voinut täyttää useita lomakkeita. Kyselylomakkeita palautui yhteensä 33 kappaletta.

Esitiedoissa kysyttiin lapsen ikää. Lasten ikähaarukka oli kyselyn vastausten perusteella 1,5 - 12 vuotta. Myös lapsen sukupuolta kysyttiin ja vastausten perusteella tyttöjä oli 17 ja poikia 14. Saman lapsen kanssa oli saatettu käydä tapaamassa Paroa useamman kerran ja näin ollen myös kyselylomake on täytetty saman lapsen osalta useampaan kertaan. Tämä tuli esiin avoimissa kysymyksissä, joissa työntekijä oli maininnut Paron olevan tuttu lapselle.

Ensimmäinen avoin kysymys oli "Miten lapsi suhtautui Paro-hyljerobottiin?" Työntekijöiden vastauksissa (n=33) tuli esiin, että lapset suhtautuivat Paro-hyljerobottiin innostuneesti (14), hoivaten (10), kiinnostuneesti (5) ja lapset myös lähtivät hyvin mukaan tarinalliseen menetelmään (5). Osa lapsista koki Paro-hyljerobotin pelottavana tai jännittävänä asiana. (Ks. taulukko 1.)

Taulukko 1. Lasten suhtautuminen Paro-hyljerobottiin

Vastauksista kävi ilmi, että iästä riippumatta lapsi suhtautui pääsääntöisesti Paroon positiivisesti, hellien ja hoivaten Paroa. Paro herätti kiinnostusta joko eläinhahmona tai teknologian vuoksi. Pienemmät lapset olivat kiinnostuneita siitä mitä Paro sanoo ja mistä Paro on tullut. Isommat lapset näkivät Paron enemmänkin elottomana olentona, joka kuitenkin liikkuu ja jota voi hoivata. Yhdessä vastauksessa lapsen mainittiin olevan ennakkoluuloton Paroa kohtaan ja useassa on maininta siitä, että lapsi oli innostunut nähdessään Paron, oli kyseessä siten ensimmäinen tai useampi työskentelykerta.

Alla olevissa kyselyn vastauksissa on lainattu työntekijöiden lauseita, mutta sulkuihin on kirjoitettu lapsi ja tämän ikä havainnollistamaan sitä, millaisen lapsen kanssa Paro-työskentelyä on tehty ja miten lapsi on suhtautunut hyljerobottiin ja Paro-työskentelyyn.

”Odotti kovasti, että pääsee tapaamaan hylkeen. Lapsella oli mukana maailman valtiot käsittävä korttipeli, hän halusi keskustella Paron kanssa eri maista ja näyttää lippuja Parolle”. (Lapsi 7v.)

”Tykkäsi kovasti, jutteli ja silitteli. Kysyi kuulumisia sekä onko jano tai nälkä”. (Lapsi 9v.)

”Tykkäsi kovasti. Kyseli hylkeeltä arkipäiväisistä asioista ja kertoi hieman myös omia asioitaan esim. perheestään”. (Lapsi 4v.)

”Ei ollut kiinnostunut”. (Lapsi 10v.)

Kahdessa vastauksessa todettiin, että lapsi ei ollut kiinnostunut tai reagoinut erityisesti hyljerobotin tapaamiseen. Yhdessä lomakkeessa kerrottiin, että lapsi oli hetken katsellut hyljettä ja lähtenyt sen jälkeen tilasta pois. Kahdessa vastauksessa on myös maininta siitä, että lapsi pelkäsi. Toisessa lapsi rohkaistui pikkuhiljaa ja toisessa kyseessä oli taaperoikäinen, jota itketti Paron näkeminen, eikä Paron hoitaminen onnistunut. Yhdessä vastauksessa kerrottiin lapsen odottaneen Paron näkemistä, mutta samalla häntä jännitti.

Vastausten perusteella voidaan päätellä, että taaperoikäiset säikähtävät liikkuvaa eläimen näköistä hahmoa, eivätkä uskalla ottaa siihen kontaktia. Kahden vastauksen perusteella voidaan päätellä, ettei Paro-hyljerobotti sovellu ainakaan kaikille taaperoikäisille lapsille.

”Lapsi tapasi Paron äitinsä kanssa. Lasta hirvitti, mutta äidin rohkaisemana uskalsi hieman silittää Paroa. Valitsi kuitenkin mieluummin muut leikit. Äiti oli erittäin innokas hoitamaan Paroa”. (Lapsi 2,5v.)

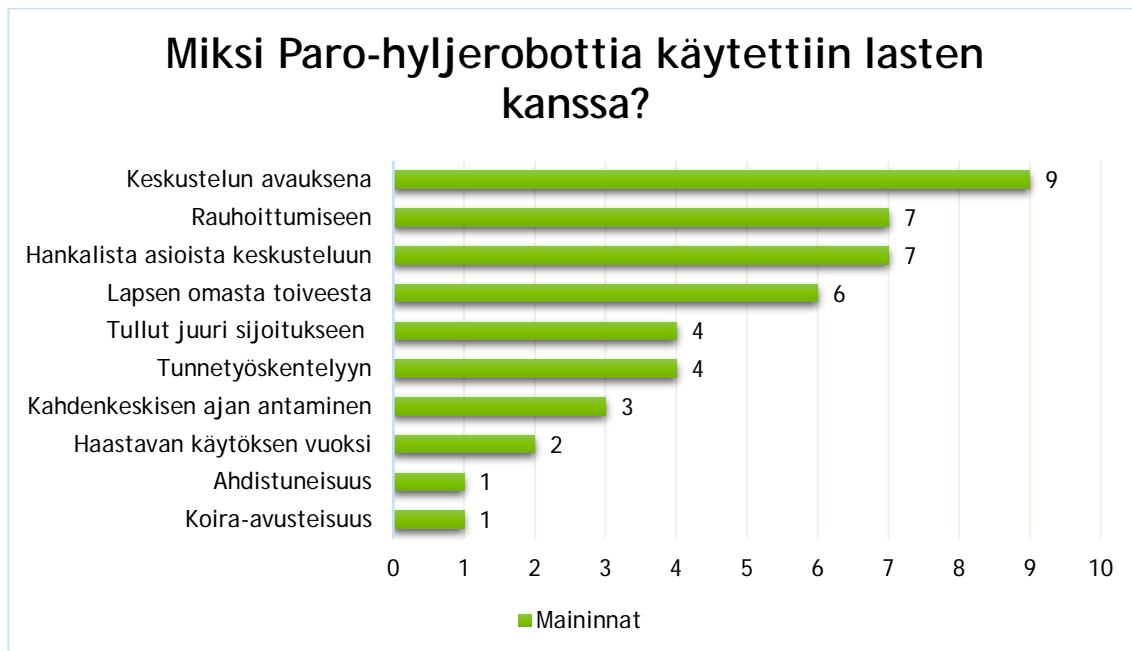
Paro on kiinnostanut lasten vanhempia enemmänkin ja Parosta innostuneimmat lapset ovat kokeneet tärkeäksi, että vanhemmatkin saavat tavata hyljerobotin.

”Lapsi ollut hyvin kiintynyt Paroon. Lapsi toivoi, että saisi esitellä tätä vanhemmilleen. Lapsi hoiti Paroa hellästi. Isä oli hyvin ilahtunut saadessaan Paron syliin. Myös isä hoivasi ja silitti Paroa hellästi”. (Lapsi 10v.)

Hyljerobotin näkeminen ja sen hoitaminen koettiin pääasiassa positiivisena. Työntekijöiden vastauksien perusteella työntekijät ovat jatkaneet hyljerobotin käyttämistä lasten kanssa, sillä suhtautuminen hyljerobottiin on ollut myönteistä.

Toinen avoin kysymys oli ”Miksi Paro-hyljerobottia käytettiin lapsen kanssa?” Kyselyn tuloksissa (n=33) tuli esiin, että työntekijät käyttivät Paro-hyljerobottia lapsen kanssa keskustelunapuna (9), rauhoittumiseen (7), hankalista asioista keskustelemiseen (7) sekä lapsen omasta toiveesta (6). Muita mainintoja olivat muun muassa lapseen tutustuminen sijoituksen alussa (4), tunnetyöskentelyyn (4) sekä koira-avusteiseen työskentelyyn (1). (Ks. taulukko 2).

Taulukko 2. Työntekijöiden kokemuksia Paro-hyljerobotin käytöstä

Yhdeksässä vastauksessa mainittiin, että tavoitteena oli aloittaa keskustelu ja kysellä kuulumisia, ja lisäksi seitsemässä vastauksessa kerrottiin, että tarkoituksena oli keskustella hankalista asioista Paro-työskentelyn aikana. Paro-hyljerobottia käytettiin siis paljon keskustelujen apuvälineenä. Lisäksi kuudessa vastauksessa Paro-työskentelyn todettiin olleen lapsen oma toive silloin, kun Paro oli jo tuttu lapselle. Lisäksi vastauksissa tuli esille, että työntekijät kokivat Paro-työskentelyn olevan myös kahdenkeskinen hetki aikuisen kanssa ja hyvä keino antaa huomiota lapselle. Kuudessa vastauksessa todettiin, että Paro-työskentelyä käytettiin rauhoittumiseen ja pysäyttämään levotonta päivää, sillä arki lastensuojelulaitoksessa voi usein olla hektistä. Lisäksi osassa vastauksista mainittiin lapsen taustasta ja diagnooseista, ja Paro-työskentelyä käytettiin apuna rauhoittamaan keskittymisvaikeuksista kärsivää tai käytösongelmaista lasta.

”Lapsella oli hyvin haastava iltapäivä, toisten lasten kanssa oleminen ei onnistunut ja mm. aiemmin löi ohjaajaa”. (Lapsi 6v.)

”Käytiin läpi päivän aiempia tapahtumia, esim. ambulanssin käyntiä”. (Lapsi 4v.)

”Lapsi sai palaverissa itselleen epämieluisia uutisia. Alkoi tästä syystä riehumaan. Kun hiukan rauhoittui, ehdotettu Paron tapaamista tilanteen purkamiseksi. Paro osoittautunut tärkeäksi lapselle”. (Lapsi 10v.)

Neljän vastauksen perusteella Paro-hyljerobottia käytettiin tunnetyöskentelyn välineenä keskusteltaessa lapsen kanssa vakavista asioista, kuten sijoituspaikan muutoksesta. Kriisi- ja vastaanotto toimintaan lapsi saattaa tulla yllättäen ja vastauksissa tuli esiin, että lasten kanssa

käytettiin Paro-työskentelyä heti sijoituksen alkaessa. Paroa käytettiin apuna traumaattisen tilanteen käsittelyssä ja samalla lapsen kanssa keskusteltiin tunteista, joita lapsella sillä hetkellä oli.

”Lapsi sijoitettu edellisenä päivänä ja hylkeen avulla käsitelimme tuloon liittyviä tunteita”. (Lapsi 4v.)

”Lapsi tullut juuri sijoituspaikkaan, joten kävimme tutustumassa Paroon. Lapsella ajoittain ahdistuneisuutta, jolloin Paron hoivaaminen tekisi hyvää”. (Lapsi 11v.)

”Lapselle tulossa paljon muutoksia (sijaisperhe, uusi koti ja päiväkot). Kerroin että sijaisperheen vanhemmat tulevat kolmen yön päästä käymään”. (Lapsi 6v.)

”Lapsi on nähnyt vanhempaansa kohdistuneen väkivaltatilanteen, minkä vuoksi lapsi on traumatisoitunut ja tilanteesta on ollut vaikea puhua”. (Lapsi 9v.)

Lastensuojeluyksikön toimintaan kuuluu myös eläinavusteinen työskentely koiran kanssa. Eräs työntekijä hyödynsi Paroa havainnoidessaan, onko lapsi valmis tapaamaan oikean koiran ja osaisiko lapsi kohdella sitä hyvin. Ajatuksena on, että jos lapsi osaa lähestyä rauhallisesti Paroa ja kohdella sitä hellästi sekä kuunnella ohjeita, on hän valmis eläinavusteiseen työskentelyyn koiran kanssa.

”Tarkoituksena oli valmistella lapsi ensi viikon koira-avusteista tuokiota varten ja arvioida lapsen toimintaa Paro-hylkeen kanssa”. (Lapsi 5v.)

Kyselyssä kysyttiin kyllä/ei -kysymyksellä, toteutuiko Paro-työskentely, kuten oli tarkoitus. Jos työntekijä vastasi ei, pyydettiin perusteluja sille, miksi ei. Kyselyn vastauksista 30 oli toteutunut, kuten oli tarkoitus. Vain kolmessa lomakkeessa vastattiin, että työskentely ei toteutunut, kuten oli tarkoitus. Syynä oli muun muassa se, että lapsi oli taaperoikäinen ja pelkäsi hyljerobottia niin paljon, ettei hoivaaminen onnistunut. Toisen vastauksen mukaan isompi lapsi ei lähtenyt mukaan tarinallisuuteen ja oli yhtäkkiä poistunut tilasta. Lisäksi yhdessä vastauksessa kerrottiin, että työntekijän oli tarkoitus keskustella lapsen kanssa sijoituksen jatkosta, mutta koska lapsi (11v.) ei lähtenyt mukaan tarinallisuuteen, niin aiheesta ei päästy juttelemaan, eikä työskentely näin ollen onnistunut.

Kyselyn vastauksista voidaan päätellä, että useimpien lasten kanssa toteutettiin narratiivista työskentelymenetelmää. Kaikille kouluikäisille se ei kuitenkaan toiminut. Isompi lapsi näkee Paro-hyljerobotin eri lailla kuin pienempi lapsi, eikä tarinallisuus enää toimi samalla lailla.

Kyselyn viimeinen kysymys oli ”Mitä hyötyä Paro-työskentelystä oli lapselle?” Kyselyn vastauksissa (n=33) mainittiin Paro-hyljerobotin hyödyttäneen eniten keskustelun avauksena (10),

kahdenkeskisen ajan antamisena (8), tunnetyöskentelyn välineenä (7) sekä rauhoittumisessa (6). Myös tarinallisuus (6) koettiin lapsille hyödyllisenä. (Ks. Taulukko 3).

Taulukko 3. Työntekijöiden kokemuksia Paro-hyljerobotin hyödyistä

Työntekijöiden vastauksissa tuli esiin hyödyt jakamattoman huomion antamisesta lapselle muuten niin vilkkaassa ympäristössä, jossa on monia eri-ikäisiä ja eritasoisia lapsia. Työntekijät kokivat myös hyödyllisenä tunteiden käsittelyn ja kuulumisten kyselyn lapselta Paro-työskentelyn avulla. Vastauksissa korostui ympäristön autenttisuus. Lapset saivat jutella rauhallisessa ympäristössä aikuiselle ja jakaa omia tunteitaan. Lasten kanssa oli käyty läpi myös käytäytymiseen liittyviä ongelmia ja odotuksia.

”Keskusteltu toisten kohtelemisesta ja siitä, että Paro ei pidä siitä, jos toista lasta kiusataan. Lapsi oli kiinnostunut siitä, mistä Paro on tullut”. (Lapsi 6v.)

”Lapsi selkeästi nautti saadessaan hoivata Paroa. Sovittu että jos mieliala huono voi tulla Paron seuraan”. (Lapsi 11v.)

”Pystyi käsittelemään aikuisen kanssa ääneen päivän tapahtumia Paron hoitamisen kautta”. (Lapsi 4v.)

”Paron mukaan otto rauhoitti tilanteen ja asiasta päästiin keskustelemaan. Lapsi aluksi esitellyt Paron hyväntuulisena isälleen. Paron hoivaamisen ohella käyty

keskustelua. Paron läsnäolo tuntunut helpottavan keskustelun käymistä niin isän kuin lapsen osalta. Paron mukaan ottaminen rauhoitti lasta". (Lapsi 10v.)

"Lapsi kertonut Paro-työskentelyn aikana omasta kotimaastaan ja matkasta Suomeen. Asiat eivät aiemmin ole olleet hänen puheissaan. Otti kontaktia Paroon ja pyysi tulkkamaan, onko Paro käynyt hänen pelikortista näyttämässään maassa. Innostui kovasti, kun löysi Japanin lipun ja a.k kertonut sen olevan Paron kotimaan lippu". (Lapsi 7v.)

Yhdessä vastauksessa mainittiin hyötynä myös uuteen lapseen tutustumisen Paro-työskentelyn avulla. Lisäksi eräässä lomakkeessa mainittiin, että Paro-työskentelyn aikana käytiin läpi lapsen sukupuuta, jolloin lapsi oli kertonut aktiivisesti asioita perheestään, joita työntekijä ei vielä tiennyt. Lisäksi Paro oli koettu hyödylliseksi välineeksi koira-avusteista työskentelyä aloitettaessa.

"Harjoittelimme lähestymistä ja hyvää kosketusta. Valmistelin kohtaamista koiran kanssa, joten harjoittelimme myös Parolle käden ojentamista "haisteltavaksi". Lapsi myös oppi, että eläimiä tulee silittää myötä- eikä vastakarvaan. Lapsi koki olevansa valmis kohtaamaan koiran tulevalla viikolla ja minä varmistuin asiasta". (Lapsi 5v.)

Paro-työskentelyä on vastausten perusteella käytetty menetelmänä sekä sijoituksen alkuvaiheessa, sijoituksen jatkuessa, että sen loppuvaiheessa.

6.2 Havainnoinnin tulokset

Käyttäessäni Paro-menetelmää lapsen kanssa, havainnoin lasta samalla muistiinpanoja tehden ja myöhemmin kirjoitin omat havaintoni tarkemmaksi kirjaukseksi. Lastensuojelun kriisi -ja vastaanottotoiminnassa lapset vaihtuvat usein ja siksi mahdollisuus tehdä havaintoja lapsista oli vaihtelevaa. Havainnoin lapsia yhteensä 14 kertaa. Alle kouluikäisten kanssa (1 - 7 vuotta) kirjasin havaintoja kahdeksan kertaa ja kouluikäisten kanssa (9 - 12 vuotta) kuusi kertaa.

Havaitessani taaperoikäisiä (1 - 2 vuotta) huomasin, että he pelkäsivät Paroa ja alkoivat itkemään, joten mahdollisuutta Paron käyttämiseen menetelmänä ei ollut niin pienille lapsille.

Havaintojeni perusteella alle kouluikäinen lapsi (3 - 7 vuotta) suhtautui hyljerobottiin, kuin se olisi oikea eläin. Pääosin lapset eivät pelänneet Paroa, vaan silittivät, huolehtivat ja antoivat sille hellyyttä. Kerroin lapselle Parosta tarinan, joka oli samankaltainen, kuin lapsen oma tarina. Paro oli tullut sijoituspaikkaan yksin, kuten lapsikin. Lapsella oli usein lisäkysymyksiä ja hän halusi tietää, mitä Paro vastaa. Kerroin esimerkiksi Paron haluavan tietää, mitä lapselle

kuuluu, miten sijoituspaikassa on mennyt ja miltä lapsesta on tuntunut olla sijoituspaikassa. Havaintojeni perusteella lasten oli helpompi puhua omista asioistaan, kun Paro oli läsnä, eikä suoraa kontaktia aikuiseen tarvinnut ottaa vaikeista asioista puhuttaessa. Tarinallisuus toimi kaikille tämän ikäisille lapsille. Havainnoin, että jo useamman kerran Paroon tutustuneena lasten mielenkiinto väheni ja he halusivat nopeammin muihin leikkeihin. Muiden leikkien ohella Paro saattoi silti olla osittain leikeissä mukana vierestä katsellen, lapsen käydessä aina välillä tervehtimässä Paroa.

Vein erään esikouluikäisen lapsen tapaamaan Paroa. Lapsella oli sijoituspaikassa käytösongelmia ja hän saattoi yllättäen lyödä toista lasta tai aikuista. Lisäksi lapsi kiroili paljon. Lapsi ihastui Paroon heti ja kysyi mitä Paro sanoo. Lapsi halusi tietää, että tykkääkö Paro kiroisanoista. Tästä pääsimme keskusteluun siitä, miksi lapsi kiroilee. Lapsi kertoi olevansa vihainen. Keskustelimme vihan tunteesta ja siitä, miten vihaisena voisi toimia ja myös lapsella oli tähän hyviä ratkaisuja. Kerroin että Parosta tuntuu pahalta, jos joku käyttää väkivaltaa. Lapsi kertoi Parolle, ettei sen tarvitse pelätä ja käytti helliä sanoja Paroa kohtaan. Lapsi kertoi myös kotikuulumisiaan, joista ei yleensä puhunut mitään. Lapsi kertoi haluavansa toistekin tavata Paron. Lapsen käytös ja hellyys, jota hän osoitti Paroa kohtaan, oli yllättävää ja lapsi oli tilassa poikkeuksellisen rauhallinen. Lisäksi lapsi kykeni keskustelemaan omasta käytöksestään. Siihen hän ei yleensä pystynyt.

Suurin osa koululaisista ei enää uskonut Paron olevan elävä olento, eivätkä myöskään tarinalliseen menetelmään. Toiset kouluikäiset suhtautuivat Paroon innoissaan, hymyillen ja halusivat pitää Paroa sylissä. Kertoessani lapselle, että Paro oppii tunnistamaan hänen äänensä, lapsi alkoi yleensä puhumaan Parolle. Myös Paron harjaaminen oli heistä mukavaa. Paroa hoidettaessa oli helppo kysellä lapsen kuulumisia ja sitä, miten lapsella on sujunut ja miltä sijoituspaikassa oleminen on tuntunut. Osa lapsista oli kiinnostunut hyljerobotin teknologiasta. Jos lapsi kysyi tarkkoja kysymyksiä, vastasin niihin rehellisesti, esimerkiksi kertoen, että robotin sisällä on tietokoneita. Myös teknologiakeskustelun jälkeen oli mahdollista päästä keskustelemaan lapsen asioista. Se, ettei lapsi uskonut Paron olevan elävä, tai Paron tarinaan, ei kuonnut sitä, etteikö Paro-työskentely silti olisi onnistunut.

Erästä kuudesluokkalaista lasta tulivat tapaamaan lastenpsykiatrian työntekijät. Tapaamiset olivat lapselle vaikeita ja ahdistavia. Ehdotin lapselle, että ottaisimme Paron mukaan tapamiseen, sillä lapsi oli ollut innoissaan tavatessaan Paron aiemmin. Lapsi ei sanonut mitään, mutta työntekijöiden tullessa hän juoksi Paron huoneeseen ja mennessämme sinne perässä, hän istui sohvalla Paro sylissään. Sillä kertaa lapsi kykeni juttelemaan vaikeista asioista, eikä tyypilliseen tapaan poistunut tilasta tai piiloutunut. Lapsi oli rauhallinen ja istui Paro sylissä silittellen tätä samalla koko tapaamisen ajan. Tapaaminen onnistui hyvin.

Kahta kouluikäistä lasta Paro-hyljerobotti ei kiinnostanut yhtään, eivätkä he halunneet koskea Paroon tai kysyä hyljerobotista kysymyksiä. He halusivat mieluummin lähteä pois tilasta. Näin ollen Paroa ei myöskään voinut käyttää keskustelun välineenä. Eräs lapsi (11v.) pelkäsi Paroa ja jähmettyi huoneen toiselle puolelle nähdessään sen. Pikkuhiljaa lapsi uskalsi tulla lähemmäksi ja silittää Paroa. Lapsi ei ollut kiinnostunut Parosta eläimenä, mutta oli kiinnostunut hyljerobotin teknologiasta. Samalla keskustelun pystyi siirtämään lapsen kuulumisiin. Lapsi tapasi Paron vain kerran, mutta joitain kuukausia myöhemmin hänet sijoitettiin uudelleen ja hän ehdotti oma-aloitteisesti Paron tapaamista. Kävimme katsomassa Paroa, eikä lapsi enää pelännyt tätä, mutta muisteli itse pelänneensä ensimmäisellä kerralla.

Osana havainnointia kysyin Paro-työskentelyn päätteeksi lapsen mielipidettä siitä, mitä mieltä he olivat Paron tapaamisesta. Suurin osa lapsista, iästä huolimatta, halusi tulla tapaamaan Paroa uudestaan. Muutama lapsi vastasi kysymykseen ”en tiiä.” Jokainen lapsi sai kirjoittaa Paron hoitovihkoon oman nimensä Paro-työskentelyn päätteeksi sekä arvioida työskentelyn sujuvuutta valitsemalla kolmesta hymynaamasta osuvimman. Vaihtoehdot olivat iloinen, suoraivainen tai surullinen hymynaama. Kaikki lapset merkitsivät työskentelylle hymynaaman, vaikka eivät olisi jaksaneet keskittyä hyljerobottiin sillä kertaa, tai vaikka samalla olisi puhuttu ikävistäkin asioista.

Havainnoinnin tulosten perusteella Paro-hyljerobotti kiinnosti suurinta osaa lapsista iästä ja haasteista riippumatta. Paro-hyljerobotti koettiin kiinnostavana ja hellyttävänä hylkeenä tai robottina, lapsesta riippuen. Havainnoinnin perusteella Paro-hyljerobotti rauhoitti levotonta lasta ja sai lapsen tuomaan esiin tunteita ja ajatuksia, joista hän ei muuten ollut puhunut. Varsinkin pienemmät lapset kertoivat asioita Paro-hyljerobotille, isommat lapset taas kertoivat asioista suoraa aikuiselle. Kaikkia lapsia hyljerobotti ei kiinnostanut, eikä se vaikuttanut herättävän minkäänlaisia tunteita. Yksi kouluikäinen lapsi koki hyljerobotin aluksi pelottavana, joten hyljerobotti saattaa herättää lapsissa myös negatiivisia tunteita.

6.3 Haastattelun tulokset

Kyselyn ja havainnoinnin tulosten perusteella haluttiin tarkentaa vielä vastauksia haastattelulla. Teemahaastattelu toteutettiin huhtikuussa 2019 ryhmämuotoisena kolmelle lastensuojelulaitoksen työntekijälle.

Työntekijät on nimetty numeroin T1, T2 ja T3. T-kirjain tarkoittaa tässä yhteydessä työntekijää.

Ensimmäisenä teemana työntekijöiltä kysyttiin heidän kokemuksiaan Paro-hyljerobotin käytöstä lasten kanssa. Työntekijät kertoivat käyttäneensä Paro-hyljerobottia lapsen kanssa silloin, kun lapsi on ollut levoton ja he ovat halunneet rauhoittaa tilannetta. Hyljerobotista on

kerrottu myös tarinaa, jolloin on haluttu herätellä lasta pohtimaan omia tunteitaan. Samalla lapsen kanssa on käyty läpi sen hetkistä elämäntilannetta.

”No ihan lähtenyt lapsen kanssa, vaikka kun on ollut rauhaton tilanne, niin lähtenyt kahdestaan tapaamaan Paroa”. (T1)

”Mä oon lähtenyt varmaan aika pienten lasten kanssa ehkä kertomaan tarinaa tai kattomaan miten ne siihen reagoi ja mitä ne tuottaa. Ja Paron kautta sitten vähän sitä tilannetta, mikä on sen lapsen elämässä ollut, niin sitä käynyt läpitte”. (T2)

Yksi työntekijöistä kertoi, että Paro on toiminut työskentelyssä keskustelun apuna, jolloin lapsi on kertonut tunteistaan hyljerobotille aikuisen läsnä ollessa. Työntekijä kertoi, että kun Paro-työskentelyä on tehty jo useamman kerran, niin lapsi on itse toivonut pääsevänsä tapaamaan Paroa ja kertomaan tälle kuulumisiaan. Paroa on käytetty myös koira-avusteiseen työskentelyyn.

” Mä oon käyttänyt Paroa siinä tilanteessa, kun oon miettinyt, että pystyykö lapsen kanssa hyödyntämään koira-avusteista terapiaa, niin sitten Paro on ollut hyvä ensiaskel siihen suuntaan, että kuinka hän ylipäättään kohtelee tämmöstä eläintä. Ja sitten käyttänyt ihan sellasia periaatteita, että kuinka lähestyä Paroa tai kuinka lähestyä sitten koira ja kuinka sitä kohdellaan”. (T3)

Alla olevassa taulukossa on koottu teemoittelun avulla yhteen työntekijöiden ryhmähaastattelussa esiin tuomia kokemuksia Paro-hyljerobotin käytöstä lasten kanssa.

Taulukko 4. Työntekijöiden kokemukset Paro-hyljerobotin käytöstä

Työntekijät ovat käyttäneet Paro-työskentelyä:
Keskittyminen
Levottomuus
Oman toiminnan säätely
Kahdenkeskinen aika
Lapsen oma toive
Perhetapaaminen

Koira-avusteisen toiminnan aloitus

Toisena teemana haastateltavilta kysyttiin, millaisille lapsille Paro-hyljerobotti soveltuu. Yhdellä työntekijällä oli kokemuksia pidemmistä prosesseista alle kouluikäisten lasten kanssa ja hän koki, että tarinallisuus toimi heille, ja he tykkäsivät kovasti Paro-hyljerobotista. Samalla työntekijällä oli kokemuksia siitä, että alle kolmevuotiaiden lasten kanssa Paro-työskentely ei toiminut, sillä lapset pelkäsivät hyljerobottia. Erään työntekijän kokemuksen mukaan osa kouluikäisistä oli kiinnostunut Paron tekniikasta ja osa oli lähtenyt mukaan tarinallisuuteen sekä hyljerobotin hoivaamiseen.

”Mä oon ehkä semmosten 6 - 7 vuotiaiden kanssa ollut semmosia isompia prosesseja, että useamman kerran käynyt niitten kanssa, että ne on lähteny jotenkin siihen tarinaan ihan täysillä mukaan ja tykänneet valtavasti. Ja sitten ainakin jotain huonoja kokemuksia on ollut semmosten pienten lasten kanssa, ihan parivuotiaan kanssa, tai että ne on ollut sitten vähän liian pieniä, ja että ne on ehkä pelännyt sitä, et sen selkeesti tarttee olla vähän vanhempi lapsi”. (T2)

”Aika vaihdellen, että joskus 10-vuotias on ihan uponnut siihen tarinaan ja joskus sitten mietitty niitä teknisiä juttuja, että miten se robotti toimii. Mä en oo käynyt hirveesti pienten lasten kaa, että ehkä semmosen kanssa voi sitten paremmin se tarinallisuus upota, mutta on se kyllä toiminut niiden 10-vuotiaidenkin kanssa, vähän eri tyylillä lapsesta riippuen”. (T1)

Eräs työntekijä kertoi, että varsinkin tieto siitä, että Paro-hyljerobotti oppii tunnistamaan käyttäjänsä äänen, on innostanut lapsia lähtemään mukaan Paro-työskentelyyn ja toiveena on ollut tämän jälkeen tehdä Paro-työskentelyä uudestaan. Yksi työntekijöistä toi esiin, ettei kokenut lapsen iällä olevan merkitystä Paro-työskentelyssä, vaan enemmän sillä, mitkä ovat juuri kyseisen lapsen kanssa Paro-työskentelyn tavoitteet ja tarkoitus. Työntekijä koki, että Paro-hyljerobotista voi olla hyötyä moneen, kun tavoite on mietitty etukäteen. Toinen työntekijä kertoi, että oli ottanut Paro-hyljerobotin mukaan lapsen ja vanhemman tapaamiseen, jolloin sekä lapsi että vanhempi olivat olleet innostuneita Paro-hyljerobotin hoivaamisesta.

Työntekijöiltä kysyttiin kolmantena teemana Paro-työskentelystä menetelmänä. Työntekijät kertoivat, että he ovat tehneet Paro-työskentelyä lapsen kanssa esimerkiksi tilanteen rauhoittamiseksi, tilanteiden ja tunteiden käsittelyyn, koira-avusteisen työskentelyn alkuvaiheeseen ja työskentelyn avulla on harjoiteltu myös keskittymiskyvyn lisäämistä. Lasten kanssa käsiteltiin vaikeita sijoitukseen liittyviä asioita.

”No ainakin yks laps oli sellanen, et oli huostaanotettu ja uuteen kotiin siirtymässä, niin jotenki siinä tilanteessa, että sai Parolle kertoa, että minne on menossa ja minkälaiseen kotiin. Ja sit et Parokin on tullu yksin tänne ja muuttanu ihan vieraaseen paikkaan, niin jotenki siinä pysty käyttää sitä hyväksi, sanoittamaan ja sitten kysymään vähän fiiliksiä ja ajatuksia sen Paron kautta. Et ehkä ei niin suoraa se laps kertonut aikuiselle, mutta sitten Parolle”. (T2)

”Just tommonen levottomuus ja keskittymättömyys et sitten pääsee myös harjoittelemaan siinä samalla sitä oman käyttäytymisen säätelyä ja kuinka tosiaan olla Paron kanssa, et sillä tavalla siitä saa ihan semmosen hyvän menetelmän siihen harjoitteluunkin, että kuinka rauhoitutaan. Sit siitä voi muodostua säännöllinenkin käytäntötapa, että mistä saa lohtua ja tukea ja kuinka rauhoittua”. (T3)

Yksi haastateltavista koki, että tarinallisuuteen on ollut vaikea lähteä mukaan ja kokemukset olivat enemmänkin lapsen levottoman käytöksen rauhoittamisessa Paron avulla. Toisaalta haastateltava koki, että ilman jonkinlaista tarinaa Paro saatettaisiin kokea vain pelkkänä lelluna. Toinen haastateltava taas koki, että tarinaan on ollut helppo lähteä mukaan, vaikka missään muussa työskentelyssä hän ei ole aiemmin tarinallisuutta käyttänytkään.

Työntekijöillä oli myös kokemuksia siitä, että osalla lapsista Paro-hyljerobottia kohtaan ollut kiinnostus väheni, kun he olivat tavanneet Paro-hyljerobottia jo useamman kerran. Isompien lasten kohdalla lapsi oli kyllästynyt hyljerobottiin nopeammin, eikä ollut enää innokas tekemään Paro-työskentelyä uudelleen. Pienemmät lapset olivat leikkineet tilassa muita leikkejä.

”Joo mut joskus on jännä huomata, et miten se laps ottaa sen Paron siihen leikkiin mukaan tai jotenkin esittelee. Ja sit joskus muistan et laps kysyi et voiks Paro kattoo, jos mä ajan näillä autoilla, et voiks se tulla tähän viereen kattoomaan. Ne käy välillä juttelemassa sille, et se on osa sitä leikkiä”. (T2)

Viimeinen teema oli Paro-hyljerobotista koetut hyödyt toiminnallisena menetelmänä. Työntekijöiden mukaan Paroa on hyödynnetty rauhoittamaan lapsen levotonta käytöstä ja lisäämään keskittymiskykyä. Paro-työskentelyn aluksi lapselle on kerrottu säännöt, joita Paron hoitamiseen liittyy, kuten esimerkiksi, että Paroa ei saa lyödä, eikä sille saa huutaa.

”Ja sitte yleensä kun tosiaan jonkun lapsen kanssa sinne menee, et on ollu vähän rauhattomampi, niin kyl ne sieltä rauhallisesti tulee pois ja jotenki se äänenkäyttö ja se eläin rauhoittaa, et sille ei huudeta ja sitä ei lyödä, vaan automaattisesti sitä käsitellään hyvin ja nätisti. Semmonen toisaalta tuo positiivisia puolia niistä lapsista esiin ja muuten jos se arjessa on semmosta häsläämistä ja tavaroita särkyä ja muuta, niin siinä on se toinen puoli et osaa olla myös semmonen lempeä”. (T2)

Yksi työntekijöistä oli ottanut Paro-hyljerobotin koko perheen tapaamiseen levotonta lasta rauhoittamaan. Työntekijä koki, että Paro-hyljerobotin pitäminen sylissä rauhoitti lasta.

”Lapsi pystyi keskittyä eri tavalla ja sit se oli mielenkiintoista siinä samassa tapaamisessa (perhetapaamisessa) seurata niitä lapsen tunnetiloja, et kun alkoi hermostuttaa, niin miten otteet muuttui kovemmaks ja sit pysty sanottaa sitä Paron kautta, kun se alkoi kiljahtelemaan tai pitää sellasta ääntä, et ei selvästi tykännyt, niin sit sai jotenkin sen lapsenkin huomaamaan, että nyt taitaa hermostuttaa, niin oli kätevä lapsen kannalta se huomata”. (T1)

Yksi työntekijöistä koki Paro-työskentelyn hyödyllisenä alustuksena koira-avusteiseen työskentelyyn.

”Itellä on tosissaan ollu se Paro hyvänä, kun jos se lapsi ei oo ollut entuudestaan tuttu ja sitten sitä koiran tapaamista aattelee hänen kohdallaan, niin Paro on ollut siinä hyvä semmonen välivaihe ja on pystytty siinä miettimään sitä, että kuinka ne on samanlaisia ne kohtaamiset koiran kanssa, että kuinka sitä silitetään ja kuinka sen kanssa ollaan ja näin. Siihen se on ollu kyllä hyvä”. (T3)

Alla olevassa taulukossa on kuvattu teemoittelun avulla esiin nousseet työntekijöiden kokeamat hyödyt Paro-työskentelystä.

Taulukko 5. Työntekijöiden kokemat hyödyt Paro-työskentelystä

Paro-työskentelystä koetut hyödyt:
Rauhoittuminen
Tarina
Hoivan antaminen
Keskittyminen
Tunnetyöskentely
Keskusteluapu/keskustelun avaus
Koira-avusteisuus

Yhteenvetona haastattelun tuloksissa voidaan todeta, että Paro-hyljerobottia on hyödynnetty tilanteen rauhoittamisessa, kahdenkeskisen ajan antamisessa, koira-avusteisen työskentelyn aloituksessa sekä lapsen omasta toiveesta. Paro-työskentelystä koettiin olleen hyötyä levottoman lapsen rauhoittamisessa, keskittymiskyvyn lisäämisessä, oman käyttäytymisen säätelyn opettelussa, lapsen tilanteen ja tunteiden selvittelyssä sekä koira-avusteisen työskentelyn aloittamisessa. Myös hellyys ja hoiva hyljerobottia kohtaan nousivat esiin hyödyistä keskusteltaessa. Osa lapsista oli kiinnostunut enemmän hyljerobotin teknologiasta, toiset taas hyötyivät tarinallisuudesta. Työntekijöillä oli myös kokemuksia siitä, että Paro-hyljerobottia on pelätty. Tällöin kyseessä ovat olleet 1 - 2-vuotiaat.

7 Pohdinta

Opinnäytetyössä tutkittiin työntekijöiden kokemuksia siitä, sopiiko Paro-hyljerobotti toiminnalliseksi menetelmäksi lapsille lastensuojelulaitoksessa. Menetelmän tarkoituksena on hyödyntää Paro-hyljerobottia lapsen kanssa esimerkiksi tunnetaitotyöskentelyssä, rauhoittamisessa sekä vuorovaikutustilanteissa. Ajatus opinnäytetyön aiheesta syntyi, kun lastensuojelulaitokseen oltiin hankkimassa Paro-hyljerobottia, eikä sen käytöstä ollut vielä käyttökokemuksia. Opinnäytetyön tutkimusvaihe kesti yhteensä vuoden kyselylomakkeiden käyttöön otosta haastatteluihin. Hyljerobotti otettiin käyttöön lastensuojelulaitoksessa samoihin aikoihin tutkimusprosessin alkaessa, joten isoja ennako-oletuksia lasten suhtautumisesta hyljerobottiin ei ollut. Oletin kuitenkin, että lapset tykkäisivät hyljerobotista ja sen hoitamisesta. Tutkimuksen tulokset ovat myös samankaltaisia aiempien Paro-hyljerobotista tehtyjen tutkimusten kanssa. Esimerkiksi Minminin yms. (2019) tutkimuksessa Pet robot intervention for people with dementia: a systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials todetaan, että lemmikkiroboteilla on positiivisia vaikutuksia dementoituneiden vanhusten hoidossa. Vanhukset olivat vähemmän masentuneita ja heidän levottomuutensa väheni. Tutkimuksessa oli käytetty Paro-hyljerobottia. Ryhmähaastattelun aikana huomasin, että muilla työntekijöillä oli samanlaisia huomioita ja kokemuksia Paro-työskentelystä kuin itselläni. Ryhmähaastattelun tulokset vahvistivat kyselylomakkeiden ja omien havaintojeni tuloksia.

Elämässä tulee oppia sietämään vaikeita tunteita ja olemaan niiden kanssa. Lapsen mielikuvitus on usein tukena vaikeiden asioiden käsittelyssä. Kun lasta auttaa tunteiden käsittelyssä erilaisin keinoin, lapsi saattaa keksiä konkreettisia keinoja niiden purkamiseen. Lapsi voi esimerkiksi keksiä, että hän voi kuiskata oman pehmolelun korvaan kurjat ajatukset. (Kärkkäinen 2017, 50.) Haastattelussa tuli esiin, että Paroa on hyödynnetty erilaisten tunnetaitojen harjoittelussa, kuten keskusteluissa lapsen kuulumisista ja tunteista sijoituksen aikana sekä haastavasta käytöksestä. Samalla opeteltiin sosiaalisia tilanteita ja vuorovaikutustaitoja.

Varsinkin sijoitettujen ja huostaanotettujen lasten parissa on runsaasti niitä, joilla käsitys ja kokemus omasta itsestä on erittäin negatiivinen, joillakin jopa sysimusta. Usko omaan itseän vaikuttaa lapsen oppimiseen ja kehittymiseen. Vakava hoivan puute aiheuttaa lapsen trauma-tisoitumisen ja vaurioittaa pysyvästi lapsen stressijärjestelmää sekä muuttaa minäkuvaa. Lapsi tulkitsee hoivan ja huolenpidon vajeen omaksi syyksi ja kokee itsensä pahaksi ja huonoksi ihmiseksi, josta kukaan ei pidä. (Tahkokallio 2018, 269-270.) 12 - 13-vuotiaista lapsista stressaantuneita on neljä prosenttia ja uupuneita noin viisi prosenttia (Poijula 2016, 25). Sijoituksen aikana on tarkoitus vahvistaa niiden lapsen itsetuntoa, joilla sitä ei ole. Paro-työskentelyssä lapsi saa hyljerobotin hoitamisesta kehuja, joka saattaa olla hänelle ihan uusi asia, jos kotona lapsi ei ole tottunut kehumiseen. Työntekijät kokivat, että Parosta on hyötyä levottoman lapsen rauhoittamisessa ja sitä käytettiinkin paljon juuri tähän tarkoitukseen. Samalla Paron hoivaamisen kautta työntekijä ja lapsi saivat kahdenkeskistä aikaa. Paroa käytettiin rauhoittamaan myös lastensuojelulaitoksessa olleita levottomia tilanteita. Usein tilanne rauhoittuikin sillä, että levoton lapsi otetaan hetkeksi tilanteesta toiseen tilaan rauhoittu-maan aikuisen kanssa.

Useassa seura- ja lemmikkirobotteihin liittyvässä kirjallisuudessa mainitaan, että robotti on kuin eläin, mutta se ei pure, sitä ei tarvitse ruokkia, eikä se juokse karkuun. Hoivaaminen ja huolenpito tapahtuu samalla lailla, kuin oikean eläimen kanssa. Esimerkiksi Jennie-terapiakoi-
raa ja NeCoRo-kissaa kuvaillaan kuin oikeiksi eläimiksi ja niitä suositellaan eräänlaisiksi tera-
piaeläimiksi. Myös lemmikkirobotin hoivaaminen voi nostattaa oksitosiinitasoa ja laskea ve-
renpainetta, jos lapsi tai vanhus kokee lemmikkirobotin eläimen kaltaiseksi. Lastensuojelulai-
toksessa Paro-hyljerobottia käytetään alustuksena koira-avusteiseen työskentelyyn. Hyljero-
botin avulla työntekijä voi tarkastella, osaisiko lapsi kohdella eläintä oikein ja sen avulla voi-
daan opettaa esimerkiksi, kuinka eläimelle annetaan kättä ja miten sitä silitetään myötäkar-
vaan. Kuten eläin, niin myös hyljerobotti hyväksyy lapsen sellaisenaan ja työntekijöiden anta-
mat kehut siitä, kuinka lapsi osaa hoitaa lemmikkirobotia ja kuinka hyljerobotti reagoi posi-
tiivisesti kosketukseen, vahvistavat lapsen itsetuntoa ja parantavat vuorovaikutussuhteita.

7.1 Tutkimusprosessi

Aineiston keruu sujui jouhevasti, työntekijöiden täyttäessä automaattisesti kyselylomakkeen Paro-työskentelyn jälkeen. Työntekijöillä saattoi olla välillä vaikeaa löytää aikaa kyselyn täyt-tämiseen ja osa täyttikin kyselyn jälkeenpäin. Omat havaintoni tein ohjaajan roolin yhtey-
dessä Paro-työskentelyn aikana ja sen jälkeen, joten se ei vaatinut juurikaan ylimääräistä ai-
kaa ja panostusta. Havaintoja tein pitkäjänteisesti pitkällä aikavälillä. Ryhmähaastattelu sujui
kuten olin toivonutkin, tosin mielestäni ideaali tilanne olisi ollut, että haastateltavia olisi ol-
lut neljä. Työvuorojen määrittellessä haastattelun aikataulua, ei haastattelua kuitenkaan on-
nistuttu järjestämään useammalla kuin kolmella työntekijällä. Tutkimusprosessissa saatiin

vastaukset kolmeen tutkimuskysymykseen eri tiedonkeruumenetelmien sekä analyysivaiheen ja niistä tehtyjen tulkintojen avulla.

Ensimmäinen tutkimuskysymys oli: Millaisia kokemuksia työntekijöillä on lapsen suhtautumisesta Paro-hyljerobottiin? Kokemukset olivat suurimmaksi osaksi positiivisia. Työntekijät kuvailivat lasten olevan innostuneita ja kiinnostuneita kohdatessaan hyljerobotin. Monet lapset olivat osoittaneet Paroa kohtaan hoivaa ja hellyyttä. Myös Paron tarinaa oli käytetty paljon lasten kanssa. Lapset olivat myös itse toivoneet pääsevänsä Paroa tapaamaan, kun Paro oli jo tuttu. Muutama lapsi ei ollut kiinnostunut Parosta ja taaperoikäiset olivat pelänneet Paroa, joten ihan kaikille hyljerobotin käyttö ei soveltunut. Suurin osa lapsista suhtautui kuitenkin tutkimustulosten perusteella hyljerobottiin myönteisesti.

Toinen tutkimuskysymys oli: Millaisille lapsille Paro-hyljerobotti toiminnallisen menetelmän välineenä soveltuu? Tuloksissa tuli ilmi, että Paroa on käytetty hyvin erilaisten ja eri ikäisten lasten kanssa ja moneen eri tarkoitukseen. Työntekijät olivat käyttäneet Paroa paljon keskustelun apuna. Työntekijät kokivat, että lapsen iällä ei ole niinkään väliä, mutta taaperoikäisille hyljerobotti ei soveltunut, eikä kaikki isommat lapset olleet siitä kiinnostuneita. Paroa oli käytetty esimerkiksi levottoman lapsen kanssa, lapsen haastavaa käytöstä rauhoittamaan sekä tunnetyöskentelyn ja oman käyttäytymisen säätelyn harjoitusten tukena. Tarinallisuus toimi varsinkin alle kouluikäisille lapsille. Paro-työskentely koettiin tärkeänä kahdenkeskisen ajan antamisena lapselle.

Kolmas tutkimuskysymys oli: Millaisia hyötyjä työntekijät näkevät Paro-hyljerobotin hyödyntämisessä toiminnallisen menetelmän välineenä? Tulosten perusteella Parosta on hyötyä eri ikäisten lasten kanssa. Lapsilla oli myös monenlaisia haasteita ja hyljerobotin käyttö vaikutti soveltuvan monenlaisille lapsille. Pienemmät lapset näkevät Paron elollisena olentona ja Paroa voi käyttää samaistumisen kokemuksiin lasten kanssa. Parosta kerrotaan tarinaa, joka on lapsen tarinan kanssa samankaltainen ja sitä kautta lapsen kanssa voidaan käydä läpi esimerkiksi kotioloihin tai sijoitukseen liittyvää tunnetyöskentelyä. Isommille lapsille narratiivisuus ei aina sovellu, mutta Paro herättää monissa lapsissa kiinnostusta joko teknologian muodossa tai sitä halutaan helliä ja hoivata. Samalla lasten kanssa voi saada aikaan hyviä keskusteluita heidän elämäntilanteestaan tai esimerkiksi heidän käytöksestään. Paroa on käytetty esimerkiksi aggressiivisen, käytöshäiriöisen tai levottoman lapsen rauhoittamiseen. Paroa voi hyödyntää moneen eri menetelmään, esimerkiksi eläinavusteisen toiminnan aloitukseen.

Tutkimuksen pienen aineistomäärän vuoksi tuloksia ei voida yleistää, mutta aikaisemmat tutkimukset huomioon ottaen voidaan päätellä, että Paro-hyljerobotti sopii lasten kanssa työskentelyyn. Tutkimustulosten perusteella voidaan myös todeta, että niin Paro-hyljerobottia kuin muita vastaavanlaisia seura- ja lemmikkirobotteja on mahdollista hyödyntää erilaisten

toiminnallisten menetelmien välineenä lastensuojelussa. Robotti on uusi työväline lasten parissa työskenteleville ja se tuo lisäarvoa erilaisten toiminnallisten menetelmien käytölle.

Tutkimusraportti on tehty hyvän tieteellisen käytännön periaatteita noudattaen. Opinnäytetyön kirjoittamisessa on otettu huomioon tarvittavat tutkimusluvut, huomioitu tietosuojakysymykset, säilytetty aineistoa asianmukaisesti ja tutkimusprosessin loputtua hävitetty aineisto. Opinnäytetyössä on huomioitu muiden tutkijoiden työ ja saavutukset, ja viitattu selkeästi, kun kyseessä on tekstiin pohjautuva lähde. Opinnäytetyö on kirjoitettu tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, eli rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta kunnioittaen. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa 2012, 6-7.)

Tutkimusraportti on osa lastensuojelulaitoksen oman toiminnan kehittämistä. Opinnäytetyö tuo uutta tietoa siitä, miten hyljerobottia voidaan käyttää toiminnallisissa menetelmissä lasten kanssa ja erityisesti lastensuojelulaitoksessa asuvien lasten parissa. Opinnäytetyön tulokset tukevat aikaisempia tutkimuksia Paro-hyljerobotin hyödyistä eri ikäisten ihmisten kanssa. Opinnäytetyö oli ensimmäinen, joka tutki Paro-hyljerobotin käyttöä lastensuojelulaitoksessa. Tulosten perusteella Paro-hyljerobottia tai muita vastaavia seura- ja lemmikkirobotteja voidaan suositella osana lasten kanssa työskentelyä esimerkiksi lastensuojelussa tai hoivapuu- lella.

7.2 Eettisiä näkökulmia robotiikan hyödyntämiseen sosiaali- ja terveystaloudissa

Mitä rutiininomaisemmasta työstä on kyse, sitä todennäköisemmin sen hoitaa tulevaisuudessa robotti. Robotti ei voi kuitenkaan korvata työtä, johon kuuluu inhimillistä viestintää ja tilan- netajua, ja jossa tehtävät eivät ole rutiininomaisia. Jos ammatista löytyy rutiinitehtävien lisäksi esimerkiksi asiantuntijatehtäviä, tulevaisuudessa ammatti tulee todennäköisesti muuttu- maan niin, että robotti hoitaa rutiinitehtävät ja ihminen syventyy asiantuntija-ajatteluun. (Kauhanen 2016, 15.)

Paro-hylje on robotti ja robotiikan käyttöön liittyy usein eettisyys. Millainen suhde käyttäjällä muodostuu robottiin, joka saattaa korvata oikeita sosiaalisia ja emotionaalisia tunnesiteitä? Asioita onkin syytä kyseenalaistaa ja sitä tapahtuu automaattisesti, kun on kyse uudesta asi- asta ja varsinkin teknologiasta. Jos terveen ihmisen suhteessa robottiin esiintyy ongelmia, ku- ten riippuvuuksia, liikaa kiintymystä tai usko elävään olentoon, ei ongelma ole laitteessa, vaan jossakin muualla. (Ala-Korpela yms. 2007, 97-98.) Eläintä muistuttavat, pehmeät ja hel- lyttävät robotit eivät korvaa ihmisen seuraa, mutta ne saattavat tuottaa paljon iloa (Niinistö- Samela 2017, 32). Opinnäytetyön tutkimustulosten perusteella hyljerobotti on tuottanut mo- nille lapsille iloa arkeen. Lapsilla tunnekokemus on aitoa. Lapset ymmärtävät, että hylkeen

näköinen robotti ei ole eläin, mutta se ei ole myöskään eloton otus, sillä se liikkuu ja äänтелеe. (Ala-Korpela yms. 2007, 98.) Tarkoituksena ei ole korvata aitoja ihmissuhteita ja sosiaalisia kontakteja, vaan harjoitella niitä hyljerobotin avulla.

Johnstonin artikkelissa (2015) Livermoren veteraanisairaalassa hoitajat eivät aina kerro totuutta dementiapotilaille siitä, että Paro on robotti, eikä oikea eläin. He keksivät vastaukset kysyttäessä esimerkiksi mitä Paro syö ja missä se asuu. Dementiapotilaiden kanssa raja todellisuuden ja mielikuvituksen välillä on jo hämärtynyt, mutta onko moraalitonta kertoa kuvitteellisia asioita esimerkiksi yksinäisille, seuraa kaipaaville vanhuksille? Mitattavissa oleva parantunut hoitovaste sekä positiivinen tunnekokemus ovat todellisia ja arvokkaita dementoituville vanhuksille (Ala-Korpela yms. 2007, 97). Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että varsinkin pienet lapset lähtevät mukaan tarinallisuuteen. Onko eettisesti oikein kertoa lapsille kuvitteellista tarinaa? Tarinan ajatus on kuitenkin se, että se muistuttaa lapsen tarinaa, jolloin lapsi voi kokea tärkeitä samaistumisen tunnekokemuksia. Tarina auttaa pientä lasta työstämään omia tunteitaan kriisitilanteessa, jolloin sen käyttö on hyvin perusteltua.

Luovummeko emotionaalisuudesta, jos annamme robotin hoitaa vuorovaikutuksen? Robotit ovat luotettavia, robotit eivät koe uupumusta, stressiä, eivätkä menetä hermoaan, kuten saattaa käydä ihmisille, jotka tekevät esimerkiksi hoitotyötä. Robottien suunnittelussa ei tulisi miettiä sitä, miten ne korvaavat ihmiset, vaan miten ne voivat auttaa tekemään työntekijästä entistä paremman. Yksi esimerkki voisi olla Paro-hylje, joka kannustaa ihmisiä pois omasta maailmastaan sosialisoitumaan. (Johnston 2015.) Kaikenlainen toiminta, joka edistää ihmisen psyykkistä, fyysistä tai sosiaalista hyvinvointia on tärkeää. Vaikka kommunikaatio tapahtuisi vain robotin kanssa, se kehittää asiakkaan vuorovaikutustaitoja ja saa asiakkaan voimaan paremmin.

7.3 Kehittämisehdotukset

Työntekijöiden kokemukset Paro-hyljerobotin tavoitteellisesta käytöstä liittyivät lähinnä hyljerobotin hyödyntämiseen erilaisten keskusteluiden välineenä. Keskusteluja oli käyty esimerkiksi tunnetyöskentelyn keinoin. Kokemuksia siitä, että Paro-hyljerobottia olisi käytetty jonkin toisen menetelmän, esimerkiksi tunnekorttien ohessa, ei ollut. Eräs työntekijä oli tehnyt lapsen kanssa kartoitusta lapsen sukupuusta samaan aikaan Paro-työskentelyn aikana. Paro-hyljerobotin käyttöä voisikin testaila eri menetelmien ohessa ja seurata, lähteekö esimerkiksi levoton lapsi tunnekorttien käyttöön mukaan keskittyneemmin, jos Paro-hyljerobotti on läsnä.

Haastattelussa työntekijät pohtivat, voisiko Paro-työskentely tapahtua esimerkiksi lapsen omassa huoneessa. Voisiko lasta jättää yksin Paron kanssa? Riskinä on se, että arvokkaalle hyljerobotille tapahtuu jotain, jos lapsi jää hyljerobotin kanssa keskenään. Voisiko työskentely ensin tapahtua aikuisen kanssa ja luottamuksen synnyttyä lapsen omassa huoneessa, jolloin lapsi voisi esimerkiksi ottaa hetkeksi hoitovastuun Parosta? Lisäksi Paro-hyljerobottia voisi ottaa enemmän arkiaskareisiin mukaan, esimerkiksi läksyjen tekoon. Jaksaisiko lapsi keskittyä paremmin läksyihin, jos hyljerobotti on läsnä? Työntekijät toivoivat, että Paron käyttöä kehitettäisiin ja Paro saataisiin myös enemmän osaksi lastensuojelulaitoksen arkea.

Työntekijöiden vastauksissa tuli esiin, että hyljerobottia on käytetty joitain kertoja myös lapsen perheen kanssa työskenneltäessä. Olisiko Paron käyttöä hyvä lisätä perhetapaamisiin? Tulosten perusteella hyljerobotista on ollut hyötyä ja Paron läsnäolo on rauhoittanut lasta työntekijän keskustellessa hankalista asioista perheen kanssa. Paro-hyljerobotin mukaan ottamista perheiden kanssa tehtävään työskentelyyn voisi tutkia jatkossa ja selvittää, miten hyljerobotin läsnäolo muuttaa työskentelyä.

Entä miten Paron saisi toimimaan myös niille lapsille, jotka eivät ole kiinnostuneet Parosta? Pitäisikö Paro-työskentelyn olla säännöllistä tai jossain tietyssä vaiheessa tapahtuvaa? Tällä hetkellä hyljerobottia on käytetty sijoituksen kaikissa vaiheissa. Kehittämistä ja erilaisia mahdollisuuksia Paro-työskentelyyn on vielä paljon.

Opinnäytetyö kannustaa myös muita lastensuojelulaitoksia hankkimaan Paro-hyljerobotin tai vastaavanlaisen seura- ja lemmikkirobotin lapsen kanssa työskentelyä varten. Hyljerobottia voidaan käyttää monen eri menetelmän välineenä.

Paro-työskentelyä on mahdollista käyttää osana tavoitteellista lastensuojelutyötä, kuten mitä tahansa toiminnallista menetelmää, jota vetää lastensuojelun ammattilainen. Paro-työskentelyä voidaan pitää uutena toimintamallina, jossa robotiikkaa käytetään hyödyksi lasten kanssa työskenneltäessä.

Lähteet

Painetut

Ala-Korpela, M., Inkinen, S. & Suna, T. 2007. Kyborgin käsikirja. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4., uudistettu painos. Riika: In Print.

Buller, L., Gifford, C. & Mills, A. 2018. Robotti. Tulevaisuuden koneet. Suom. Rekiaro, I. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava

Hakkarainen, P. & Brédikytė, M. 2013. Kehittävän leikkipedagogiikan perusteet. Vilna: UAB BALTO Print.

Heikkinen, H. 2015. Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4., uudistettu painos. Juva: Bookwell Oy. 149-167.

Hiltunen, E. & Hiltunen, H. 2014. Teknoelämää 2035. Miten teknologia muuttaa tulevaisuuttamme? Viro: Print Best.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hänninen, V. 2015. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4., uudistettu painos. Juva: Bookwell Oy. 168-184.

Juusola, M. 2012. Levottomat aivot. ADHD ja Asperger vahvuuksina. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Jääskinen, A-M. & Pelliccioni, S. 2017. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Riika: Livonia Print.

Kahilaniemi, E. 2016. Eläinavusteinen interventio. Asiakkaan toiminnallisuuden tukeminen koira-avusteisin menetelmin. Tampere: Viestipaino Oy.

Kallio, S. & Rintamaa, J. 2013. Koira mukana lastensuojelussa. Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 2.painos. Folger Art As. 226-229.

Kampman, M., Solantaus, T., Anttila, N., Ojala, T., Santalahti, P. ja Yhteispeli-työryhmä. 2015. Yhteispeli koulussa. Opas hyvinvoinnin ja vuorovaikutuksen vahvistamiseen. Tampere: Juvenes Print- Suomen Yliopistopaino Oy.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Juvenes Print- Suomen Yliopistopaino Oy.

Kangasniemi, M. & Andersson, C. 2016. Enemmän inhimillistä voimaa. Kauhanen, A. 2016. Uusi työnjako. Teoksessa Andersson, C., Haavisto, I., Kangasniemi, M., Kauhanen, A., Tikka, T., Tähtinen, L. & Törmänen, A. (toim.) Robotit töihin. Koneet tulivat- mitä tapahtuu työpaikoilla? EVA-raportti. Helsinki: Nextprint Oy 34-55.

Kauhanen, A. 2016. Uusi työnjako. Teoksessa Andersson, C., Haavisto, I., Kangasniemi, M., Kauhanen, A., Tikka, T., Tähtinen, L. & Törmänen, A. (toim.) Robotit töihin. Koneet tulivat- mitä tapahtuu työpaikoilla? EVA-raportti. Helsinki: Nextprint Oy 8-33.

Kärkkäinen, K. 2017. Vahvista lasta. Tallinna: Printon.

Latvala-Sillman, P. 2018. Työparina koira. Hansaprint Oy.

Louhela, J. 2015. Narratiivinen ryhmä elämänmuutoksen tukena. Teoksessa Näkki, P. & Sayed, T. (toim.) Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. 62-80.

Marttinen, J. 2018. Palvelukseen halutaan robotti. Tekoäly ja tulevaisuuden työelämä. Tallinna: Raamatutrükikoja Oü.

Niinistö-Samela, S. 2017. Robotti ihmisen apuna. Tallinna: Raamatutrükikoja Oü.

Palola, L. 2013. Ratsastusterapian mahdollisuudet lasten ja nuorten psykososiaalisessa kuntoutuksessa. Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 2.painos. Folger Art As. 157-170.

Pojjula, S. 2016. Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen. Viro: Tallinna Raamatutrükikoda.

Rantala, I. 2015. Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4., uudistettu painos. Juva: Bookwell Oy. 108-133.

Sinkkonen, J. 2013. Lapsen yksilökehitys ja suhde eläimiin. Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 2.painos. Folger Art As. 37-43.

Tahkokallio, K. 2018. Uskalla olla lapsellesi aikuinen. Kuinka kasvatat lapsistasi onnellisia ja tasapainoisia. EU: Livonia Print.

Talvio, M. & Klemola, U. 2017. Toimiva vuorovaikutus. Juva: Bookwell Digital.

Tanskanen, S. 2015. Toiminnallisuus ryhmämuotoisessa asiakastyössä. Teoksessa Näkki, P. & Sayed, T. (toim.) Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. 105-123.

Tommola, A. & Häkkinen, S. 2017. Rauhoita ja rohkaise. Apua lapsen stressitilanteisiin. Otava.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Painettu EU:ssa.

Valli, R. 2015. Tulkintoja erilaisiin vastauskäyttäytymisiin. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4., uudistettu painos. Juva: Bookwell Oy. 239-254.

Sähköiset

AIBO. 2019. Sony. Viitattu 11.5.2019. <https://us.aibo.com/>

Aspergerin oireyhtymä (F84.5). 2019. Autismi- ja Aspergerliitto. Viitattu 11.5.2019. https://www.autismiliitto.fi/autismikirjo/aspergerin_oireyhtyma

Beetz, A., Uvnäs-Moberg, K., Julius, H. & Kotrschal, K. 2012. Psychosocial and psychophysiological effects of human-animal interactions: the possible role of oxytocin. Frontiers in Psychology. Viitattu 26.3.2019. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2012.00234/full#B83>

Goldman, L. 2019. Are Robot Therapy Dogs as Effective as the Real Thing? Care2. Viitattu 11.5.2019. <https://www.care2.com/causes/are-robot-therapy-dogs-as-effective-as-the-real-thing.html>

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 13.5.2019. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Johnston, A. 2015. Robotic seals comfort dementia patients but raise ethical concerns. KALW. Local Public Radio. Viitattu 10.5.2019. <https://www.kalw.org/post/robotic-seals-comfort-dementia-patients-raise-ethical-concerns#stream/0>

Kiireellinen sijoitus 38 §. 2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 7.5.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus>

Koskinen, A. 2007. "Vaihtoehtoinen tarina". Mitä on sosiaalinen muutostyö? SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 14. Yliopistopaino. Viitattu 4.4.2019. http://www.socca.fi/files/73/Vaihtoehtoinen_tarina_mita_on_sosiaalinen_muutostyo.pdf

Käytöshäiriöisen lapsen tukeminen. 2019. Suomen Mielenterveysseura. Viitattu 11.5.2019. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/kehitt%C3%A4mistoiminta/mielenterveysosaaminen/nuoren-mielen-ensiapu/k%C3%A4yt%C3%B6sh%C3%A4iri%C3%B6isen-lapsen-tukena>

Käytöshäiriöt. 2019. Suomen Mielenterveysseura. Viitattu 11.5.2019. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/kehitt%C3%A4mistoiminta/mielenterveysosaaminen/nuoren-mielen-ensiapu/k%C3%A4yt%C3%B6sh%C3%A4iri%C3%B6t>

Käytöshäiriön ilmeneminen. 2019. Suomen Mielenterveysseura. Viitattu 11.5.2019. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/kehitt%C3%A4mistoiminta/mielenterveysosaaminen/nuoren-mielen-ensiapu/k%C3%A4yt%C3%B6sh%C3%A4iri%C3%B6n-ilmeneminen>

Lastenkoti, nuorisokoti. 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 7.5.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti-nuorisokoti>

Lastensuojelu ja kriisityö. 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 7.5.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/kriisityo>

Lastensuojelu 2018. 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 23/2019. Viitattu 4.6.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138211/Tr23_19_LASU.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lastensuojelulaki 417/2007. Finlex. Viitattu 7.5.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L7P36>

Mikä EASEL? 2016. EASEL training. Experiential Social Emotional Learning and Therapy. Viitattu 22.5.2019. <http://easeltraining.fi/mika-easel/>

Minmin, L., Peng, L., Ping, Z., Mingyue, H., Haiyan, Z., Guichen, L., Huiru, Y. & Li, C. 2019. Pet robot intervention for people with dementia: A systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. *Psychiatry Research*. Volume 271. 516-525. Viitattu 3.6.2019. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165178118303925?via%3Dihub>

Miten tuen lasta kriisissä? 2019. Suomen Mielenterveysseura. Viitattu 7.5.2019. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/kriisit/miten-tuen-lasta-kriisiss%C3%A4>

Paro hyljerobotti. 2014. Innohoiva. Viitattu 4.4.2019. <http://www.innohoiva.fi/>

Paro therapeutic robot. 2014. Paro. Viitattu 10.5.2019. <http://www.parorobots.com/index.asp>

Salapoliisi Mäyrän käsikirja - Lasten oma opas lastensuojelusta. 2019. Pesäpuu ry. Viitattu 20.5.2019. <https://verkkokauppa.pesapuu.fi/product/115/salapoliisi-mayran-kasikirja---lasten-oma-opas-lastensuojelusta>

Salmi, T. 2014. Robotiikka-monien mahdollisuuksien tekniikkaa. Viitattu 10.5.2019. <https://www.vtt.fi/Impulssi/Pages/Robotiikka-%E2%80%93-monien-mahdollisuuksien-tekniikka.aspx>

The healing effects of a White 'Seal'. 2019. Centre of Addiction and Mental Health. Viitattu 10.5.2019. <https://www.camh.ca/en/camh-news-and-stories/the-healing-effects-of-a-white-seal>

The Future of Jobs. 2016. Employment, skills and workforce strategy for the fourth industrial revolution. World Economic Forum. Viitattu 15.4.2019. http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs.pdf

Tombot features. 2019. Tombot. Viitattu 11.5.2019. <https://www.tombot.com/puppies/>

Työskentely lapsen kanssa. 2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 11.5.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/tyoskentely-huostaanottovaiheessa/tyoskentely-lapsen-kanssa>

Vastaanottokoti. 2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 7.5.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/vastaanottokoti>

5 faktaa lasten ja nuorten lukemisesta. 2019. Lue lapselle. Viitattu 22.5.2019. <https://luelapselle.fi/artikkeli-2/>

Liitteet

Liite 1: Kyselylomake	64
Liite 2. Paron tarina	64

Liite 1: Kyselylomake

Kysely Paro-hyljerobotin hyödyntämisestä Mattilan perhetukikodissa 2018-2019

Kysely työntekijöille

Päivänmäärä: _____

Lapsen ikä: _____

Lapsen sukupuoli Tyttö Poika

Miten lapsi suhtautui Paro-hyljerobottiin?

Miksi Paro-hyljerobottia käytettiin lapsen kanssa?

Toteutuiko Paro-työskentely kuten oli tarkoitus?

Kyllä

Ei

Jos vastasit ei, niin miksi ei?

Mitä hyötyä Paro-työskentelystä oli lapselle?

Liite 2. Paron tarina

Paron tarina

Paro on pieni Grönlanninhylkeenpoikanen, joka on muuttanut XXX ilman vanhempia. Paron vanhemmat asuvat kauempana (Japanissa, Grönlannissa tms.) Ihan niin kuin sinullakin, Parolla on täällä oma huone. Parolla on oma pesä, jossa se nukkuu. Paro juo maitoa tuttipullosta silloin, kun sillä on nälkä. Paro toivoo, että sitä silitetään ja halataan. Se tykkää myös siitä, että sen turkkia harjataan, tai kun sille lauletaan, sillä se oppii äänestä tunnistamaan lapset, jotka sitä käy hoitamassa. Paroa ei saa kohdella huonosti, sillä silloin siihen sattuu.

Paron tarinaa muokkaillaan lapsen tilanteen mukaan. Paron tarina on samankaltainen lapsen tarinan kanssa. Paroa voidaan käyttää esimerkiksi tunneyöskentelyyn, rauhoittamiseen ja vuorovaikutustilanteiden opetteluun.

Kysymyksiä esimerkiksi:

- Paro on yleensä iloinen hylje, mutta tällä hetkellä se on vähän surullinen. Miksiköhän se on surullinen?
 - ➔ Paro on surullinen, koska se on kaukana kotoa, eikä sillä ole täällä ystäviä. Voisitko sinä olla Paron kaveri, antaa sille hellyyttä ja halauksia?
- Miltäköhän Parosta tuntuu olla yksin?
- Miltä sinusta on tuntunut olla XXX (paikan nimi)?
- Miltä Parosta tuntuu, jos sitä harjaa ja silittää?
- Miltäköhän Parosta tuntuu, jos sitä lyö/satuttaa?
- Miltäköhän Parosta tuntuu, jos sille huudetaan?
- Mitä Paron perhe ajattelee?
- Paro sanoo että...
- Paro kysyy että...